

ÜNİVERSİTELERİN YOKSUL ÖĞRENCİLERE YÖNELİK YARDIM FAALİYETLERİ ve BURS BAŞVURU FORMLARININ YETERLİLİĞİ

Osman EYÜPOĞLU*

Hasan DAM**

Ali Rıza AYDIN***

Murat YILDIZ****

Öz

Bu çalışmada, üniversitelerin yoksul öğrencilerine yönelik yardım faaliyetlerine kısmen değinilerek, burs başvuru formlarının yeterliliği üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Konu daha çok Ondokuz Mayıs Üniversitesinin yoksul öğrencilere yönelik yardım faaliyetleri örneğinde işlenmeye çalışılmış; ulaşılabildiği kadarıyla diğer üniversitelerin faaliyetlerine de değinilmiştir. Bu faaliyetlerin kısaca tasvirinden sonra burs/yardım başvuru formlarının yeterliliği ele alınmıştır. Zira burs/yardım başvuru formlarındaki eksiklikler, bir taraftan idarecilerin adaletli dağıtım yapmalarını zorlaştırırken, diğer taraftan da öğrencilerin dağıtımın hakkaniyetli yapılıp yapılmadığı hususunda kuşkulanmalarına sebep olmaktadır. Bu nedenle anılan hususun bir makale çalışmasına konu olmayı hak edecek derecede önemli olduğu düşünülmüştür. Çalışmayı önemli kulan diğer bir husus da üniversiteler arasında bu konuda bir koordinasyon eksikliği görülmesidir. Bu amaçla mevcut burs/yardım başvuru formu, öğrencilerin ve uzman kişilerin eleştirisine sunulmuş ve neticede hangi yoksulluk kriterlerinin hangi puanlamaya tabi tutulması gerektiğine dair bir form önerilmeye çalışılmıştır. Daha hakkaniyetli bir değerlendirilmenin yapılabilmesi için burs başvuru formlarının sürekli güncellenmesi ve bu konuda üniversiteler arasındaki koordinasyon eksikliğinin de giderilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Yoksulluk Sosyolojisi, Üniversite Öğrenci Bursu, Burs Başvuru Formu

* Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fak. Din Sosyolojisi Anabilim Dalı, eyupoglu@omu.edu.tr

** Yrd. Doç., Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fak. Din Eğitimi Anabilim Dalı, hasan.dam@omu.edu.tr

*** Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fak. Din Psikolojisi Anabilim Dalı, araydin@omu.edu.tr

**** Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fak. Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, mrt.my68@hotmail.com

Activities of the Universities for Helping the Poor Students and Adequacy of Application Form for Scholarship

Abstract

This paper aims at exploring partly the helping activities of the universities toward the poor students in order to discuss the adequacy of application form for scholarship. It basically focuses on the current condition of Ondokuz Mayıs University in helping the poor students; yet it tries to attract attention to the conditions of some other universities as well. The essential motivation for doing some research on this subject matter can be put as follows: the inadequacy of the current application form for scholarship paves way two different directions. It creates some difficulties for the authorities to make a just distribution of scholarship and causes some disbelief among students related to manner of distribution. It has been observed that there is no coordination between universities on this matter. To understand better the dimensions of the inadequacy of application form for scholarship, it was opened to discussion by the students themselves and some specialists on it. Then this paper suggests a different form of application concerning the correlation between the criteria of determining poor students and point system. It also suggests that a just and better form of application can only be realized by renewing and revisiting it upon the changing situations in terms of coordination between the universities.

Keywords: Poorness, Sociology of Poorness, University Scholarship For Students, Form of Application.

Giriş

Çalışmanın Amacı, Önemi ve Yöntemi

Yoksulluk beşeri dünyamızın en önemli sorunları arasında yer almaktadır. İnsanlık, başlangıcından bugüne söz konusu sorunla mücadele etmiştir. Günümüzde bu sorunla mücadeleye bir taraftan resmi araçlarla, diğer taraftan da sivil araçlarla devam edilmektedir.¹ Özerk birer teşkilat olarak üniversitelerin de kendi yoksul öğrencilerine yönelik olarak yaptığı yardım uygulamaları mevcuttur. İşte bu çalışmanın **amacı** da, üniversitelerin kendi yoksul öğrencilerine yönelik olarak yaptığı yardım uygulamalarına kısmen değinilerek, daha çok burs başvuru formlarının yeterliliği üzerinde durmak olacaktır. Zira burs başvuru formlarının yoksulluğu ölçmede yetersiz kaldığını ve bu konuda üniversiteler arasında koordinasyon eksikliği bulunduğunu bizzat müşahade ettik. Bu nedenle anılan hususun bir makale çalışmasına konu olacak **öneme** sahip olduğu kanaatine vardık. Yoksullukla mücadele eden resmi ve sivil kuruluşlar arasında da aynı koordinasyon eksikliğine özellikle vakıf ve der-

¹ Resmi araçlar için örneğin 2022 sayılı 65 Yaş Aylığı Kanunu ile 3816 Yeşil Kart Kanunu; sivil araçlar için de vakıf ve dernekler verilebilir.

neklerle yaptığımız görüşmelerde şahit olmuştuk. Örneğin yaklaşık 300 kişilik bir yardım listesi bulunan bir vakfın yetkilisinden bu listenin fotokopisini istediğimizde bizden, o listede ismi bulunan ve başka yardım kuruluşlarından da yardım almakta olanlara rastlarsak kendilerini haberdar etmemizi istemişti. Samsun'da özellikle sivil yardım kuruluşları arasında bu koordinasyon eksikliği dikkat çekecek boyuttaydı. Üniversiteler arasında da söz konusu olan bu benzer koordinasyon eksikliğini giderilmesi için şüphesiz herkese belli görevler düşmektedir. Üniversitelerde dağıtım idarelerin yetkisine bırakılan belli sayıdaki KYK, yemek bursu ve kısmi zamanlı çalışma kontenjanlarına müracaat eden öğrencilerin belirlenen kısıtlara göre elenmesi işleminde vicdanen büyük sorumluluk altında kalmaktayız. Bu sorumluluk, bize verilen burs başvuru formlarının yetersizliği dikkate alındığında daha da artmaktadır. Söz konusu bu sorumluluğun hafifletilmesi adına, üniversitelerin yoksul öğrencilerine yardım faaliyetlerine kısmen değinerek burs başvuru formlarının yeterliliğini ele alıp incelemenin yararlı olacağını düşündük.

Yöntem olarak, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi örneğinde ve ulaşabildiğimiz kadarıyla diğer birkaç üniversiteden de bilgi toplayarak, üniversitelerin yoksul öğrencilerine yönelik olarak yürüttükleri yardım faaliyetlerine kısaca değindikten sonra dikkatimizi burs başvuru formlarının yeterliliğine yoğunlaştırmaya çalıştık. Kendi üniversitemizden bilgi toplamada pek sıkıntı yaşamadık. Ancak diğer üniversitelerin gerek web sayfalarını tarayarak gerekse Sağlık Kültür ve Spor Daire Başkanlıklarını telefonla bizzat arayarak talep ettiğimiz bilgilere ulaşmada hem zorlandık hem de arzu ettiğimiz derecede bilgiye ulaşamadık. Bu konuyla alakalı yapılmış doğrudan bir çalışma da tespit edemedik. Fakat neticede elde edilen malumatın maksadın hâsıl olmasını sağlayacak yeterlilikte olduğu kanaatine vardık. Bilindiği üzere yoksulluk konusu ancak yeni sosyoloji kitaplarında doğrudan ele alınmaya başlanmıştır. Önceki kitap ve dolayısıyla kuramsal bakış açılarında bu konu tabakalaşma eşitsizlikleri bahsinde irdelenmeye çalışılmıştır. Araştırmamız bu nedenle **yoksulluk sosyolojisi** alanında kısmen de olsa özgün bir irdeleme olarak kabul edilebilir.

Üniversitelerin yardım faaliyetlerine ilişkin elde edilen verilerden, en önemli yardım faaliyetinin yemek bursu olduğu görülmüştür. Diğerlerini sırasıyla, her müracaat edenin yararlanabildiği giyim yardımı; KYK bursu ve üniversite vakıf bursu yardımı oluşturmaktadır. Bunlar içinde oran ve süreklilik olarak giyim yardımı ve

yemek bursu önde gelmektedir. Müracaat/talep açısından ise yemek bursu ön sıradadır.² Yemek bursuna başvuru formu ile diğer burslara başvuru formlarında talep edilen bilgiler yaklaşık olarak aynıdır. Bu nedenle en çok kullanılan yemek bursu başvuru formu üzerinden yeterlilik değerlendirmesi yapmayı uygun gördük.

Bu doğrultuda öncelikle biri mevcut olan diğeri de bizim alternatif olarak ürettiğimiz iki burs başvuru formunu karşılaştırıp değerlendirmeleri için değişik sınıflardan 46 öğrenciye pilot uygulama yapılmıştır. Zaman zaman sınıflarda bu formlardaki kıstaslar müzakere de edilmiştir. Öğrencilerin çoğu, alternatif başvuru formu üzerinden değil de mevcut form (Form-1) üzerinden değerlendirme yapılmasını daha uygun görmüştür. Daha sonra **örneklem** olarak seçilen 70 öğrenciye Form-1 uygulanarak değerlendirmeleri alınmıştır. Bu *örneklem düzeyi, 5.000 ve yukarısı evren sayısı için 0,10 örnekleme hatasıyla (p=08; q=02) yeterli bulunmaktadır.*³ Araştırmanın **çalışma evrenini** İlahiyat Fakültesinde okuyan yaklaşık 2.300 öğrencinin oluşturduğu dikkate alındığında, örneklemin evreni temsil kabiliyetine sahip olduğu söylenebilir.

258 | db

Burs başvuru formunu değerlendirmeye yönelik anket uygulamasına paralel olarak, öğrencilerle konunun tartışılması, iki sosyal hizmet uzmanının (yeni adıyla sosyal çalışmacının) kanaatlerinin alınması ve burs başvurusu aşamalarında bizzat yaptığımız gözlemler, mevcut form (Form-1) üzerinden bir değerlendirme yapmamız için yeterli görülmüştür. *Zira bilindiği üzere böyle bir burs başvuru formunun değerlendirilmesinde mülakat ve gözlem teknikleri yeterli verileri sağlamakla birlikte, söz konusu verileri desteklemesi bakımından az önce de ifade edildiği üzere farklı sınıf düzeylerinden tesadüfî örnekleme yöntemiyle seçilen 70 öğrenciye de burs başvuru formuna yönelik bir anket uygulanmıştır.*

*Çalışmanın konusu, doğrudan bir yoksulluk ölçeği veya yoksulluk ölçme aracı geliştirmek olmadığından, bazı yüzdellik işlemlere ve değişkenler arası birkaç çapraz ilişkiye değinmek dışında geçerlilik ve güvenilirlik analizi gibi detaylı **istatistiksel işlemlere** gerek*

² İleride daha ayrıntılı değinileceği üzere, bu yardım kalemlerine ilişkin Samsun OMÜ'nin 2012-2013 yılına ait değerleri kısaca şöyledir: Yemek bursu: %3,5; her müracaat edenin yararlanabildiği giyim yardımı: %8; KYK bursu: %1 ve üniversite vakıf bursu yardımı: %0,5.

³ Baki Şahin, "Metodoloji", **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Editör: Abdurrahman Tanrıoğen, 2. Baskı, Anı Yayınları, Ankara, 2011, s.127.

görülmemiştir. Bu bağlamda oluşturulan “Belli Değişkenler Açısından Burs Başvuru Formu Hakkında Yapılan Değerlendirmeler” adlı Tablo-13’te, mevcut burs talep formuyla ilgili olarak, *cinsiyet, ikamet, gelir, kardeş sayısı ve başarı memnuniyetinden* oluşan beş bağımsız değişkenle yoksulluk kıstasları arasındaki çapraz ilişkilere dair değerlendirmelerde bulunulmuştur. Anket verilerinin yanında, iki sosyal hizmet uzmanının mevcut burs başvuru formuna (Form-1’e) ilişkin eleştirel katkıları da dikkate alınarak yeni bir burs/yardım başvuru formu (Form-3) Tablo-14’te önerilmiştir.

2. Yoksullukla Mücadele ve Yoksulluk Tanımları

Yoksullukla mücadele insanlık tarihi kadar eski kabul edilir. Başlangıçta daha çok kıtlıkla (tabii nedenlerle) başlayan bu mücadele, günümüzde daha çok beşeri sebeplere dayalı bir sorun olarak devam etmektedir. Yoksullukla mücadele dönemleri, geleneksel/çağdaş, refah devleti öncesi/sonrası, İkinci Dünya Savaşı öncesi/sonrası, Sanayi İnkılabı öncesi/sonrası... gibi adlarla anılmaktadır. Biz bunlardan Sanayi İnkılabı öncesi/sonrası mücadele şeklindeki ayrımı uygun görüyoruz. Zira yoksullukla mücadelede sanayileşme sonrası dönemde zirai anlamda dünyamızın tarımsal kapasitesi çok artmış olsa da, yoksulluk; hatta açlık yoksulluğu dahi günümüzün en önemli sorunu olmayı hala sürdürmektedir. Bu nedenle yoksulluk sorununun tabii nedenlerden değil; beşeri nedenlerden kaynaklandığını; sanayileşmeyle beraber bu sorunla mücadelemizin kolaylaşması gerektiğini ifade bağlamında, sanayileşme olgusuna hem olumlu hem de olumsuz vurgu yapmak gerekmektedir.

Sanayi öncesi dönemde yoksulluk daha çok bir kıtlık sorunudur. Zira toplayıcılığın veya ilkel tarımın hâkim olduğu bir dönemde kıtlık sorunu daha çok tabii bir sorundur. Gerçi bu dönemde de yoksullukta beşeri bir yön hep söz konusudur. Ama belli bir tarımsal araziden geleneksel dönemde el emeğiyle alınabilecek verimlilikle, tarımsal makinaların yaygın olduğu sanayileşme döneminde aynı araziden alınacak verimlilik kıyas kabul etmeyecek derecede farklıdır.

Yoksullukla geleneksel mücadele tiplerini tarihsel sıralama açısından, *kabileci ve geniş aile içi dayanışma, dinî dayanışma, sivil dayanışma ve resmi dayanışma* olmak üzere dört sınıfta ele almak mümkündür. İlkel dönemlerden Sanayi İnkılabı’na kadar geçen süreçte yoksulluk sorununa (yoksullukla mücadeleye) geniş aile yapısından sonra en kayda değer ilginin dinî kurumlar tarafından

gösterildiği ifade edilmektedir. Dinî ilgiyi, güçlerini aslında yine dinden alan ve sivil toplum örgütü olarak nitelenebilecek mesleki teşekküllerin ilgisi izlemiştir. Sanayileşme öncesi sivil toplum örgütlerinin gerek İslam dünyasında ve gerekse Avrupa'daki karşılığı olarak *wakıfları* ve *loncaları* görmekteyiz. Gücünü dinden alan bu kuruluşların yoksulluğa ilgisini en son devletin ilgisi izlemiştir. Günümüzde gelinen noktada da devletin ilgisinin en üst düzeyde tutulmaya çalışıldığı gözlemlenmektedir.

İngiltere'de 1348'de çıkarılan "Fakirler Kanunu", Almanya'da 1530'da çıkarılan "Devlet Polis Tüzüğü" ve yine İngiltere'de 1601'de çıkarılan "Yoksullar Yasası", günümüzde yoksulluğa karşı gösterilen yasal mücadelenin temeli olarak görülebilir. Özellikle 1601 tarihli "Yoksullar Yasası"na, yoksullukla mücadele açısından çağdaş döneme geçişte bir köprü rolü verilmektedir.⁴

Yoksulluk sorunu, 1899-1903 yıllarında o günlerin en zengin ülkesi İngiltere'de Charles Booth ve Seebohm Rowntree tarafından *yoksulluk*, *yoksulluk sınırı*, *birincil yoksulluk* [gıda yoksulluğu] ve *ikincil yoksulluk* [gıda ve giyim-barınma gibi gıda dışı temel harcamalar yoksulluğu] biçiminde ölçüt-kavramlar geliştirilerek yapılan bir araştırmayla dikkatleri ilk defa doğrudan üzerine çekmiş oldu. Araştırmaya göre o günün en zengin ülkesinin üçte biri yoksuldu.⁵

Çağdaş dönemde yoksulluk daha çok bir sistem sorunu olarak görülmektedir. Çağdaş dönemi geleneksel dönemden ayıran önemli hususlardan biri, risk yoksulluğunun ortaya çıkmasıdır. Geleneksel dönemdeki kıtlık yoksulluğu eşyanın tabiatı icabı temel ihtiyaçların kıt olmasına bağlı iken, çağdaş veya sanayileşme sonrası dönemde birey eğer sözleşmeli bir işe girmişse bir taraftan sisteme dâhil olmanın sevincini yaşarken, diğer taraftan zayıf bir ihtimal de olsa sözleşmenin yenilenmeme olasılığı nedeniyle sürekli iş-

⁴ Songül Sallan Gül, "Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 40, 3-4 (2000), ss.55-56 [51-66] (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1011/12266.pdf>).

⁵ Gordon Marshall, **Sosyoloji Sözlüğü**, Çeviren: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999, s.825-827; Anthony Giddens, **Sosyoloji**, Yayına Hazırlayanlar: Hüseyin Özel, Cemal Güzel, Ayraç Yayınları, Ankara, 2000, ss.288-289.

ten/sistemden atılma riski altında endişe ile yaşamak zorunda kalır.⁶

Sanayileşme sonrası dönemde risk yoksulluğuna sisteme dâhil olamayanlar yani işsizlerin potansiyel baskısı eklendiğinde yoksulluk günümüzün de en önemli bir sorunu olarak varlığını sürdürmeye devam etmiş olur. Yoksula özgü bir banka kurulması mücadelesini başaran ve Nobel Barış ödülüne layık görülen Muhammed Yunus'un yoksullukla mücadelenin başarılabilir bir gayret olduğuna dair ifade biçimi dikkat çekicidir:

"1976'da 42 kişiye ödünç verilen 27 dolardan, 1998'de 2,3 milyon aileye verilen 2,3 milyar dolara; çok uzun bir yoldan geldik... Grameen'in iddiası, yoksulların da banka müşterisi olabilecekleridir. Onlara ticari krediler verilip kâr edilebilir. Bankaların bu dünyadaki dışlanmışlara da hizmet etmeleri gerekir... Artık Grameen on iki milyon insana ya da Bangladeş nüfusunun onda birine eriştiğine ve bağımsız araştırmalarda on yıl içinde kredi alanların üçte birini yoksulluktan kurtarabildiği ortaya çıktığına göre, mesajım hep aynıydı: **Yoksulluk bizim ömrümüz süresinde silinebilir. Yalnızca politik irade gereklidir.** Bu cümleyi tekrar tekrar yinelememiz gerekir; zira insan hayal ettiğini yapar. Ancak yoksulluğun bulunmadığı bir dünyayı düşlemeye başlarsak, bunu gerçekleştirebiliriz".⁷

Günümüzde yoksulluğa ilgi duyan; bir şekilde atf yapan uluslararası kuruluşların başında kuşkusuz Birleşmiş Milletler çatısı altında faaliyet gösteren birimler gelmektedir. Bu birimlerden 19 kuruluşun, bazıları çok açık, bazıları ise biraz dolaylı bir biçimde de olsa, yoksulluk sorununun çözümüne ilişkin vurgu yaptığı görülmektedir. Anılan birimlerin adları aşağıda görülmektedir:⁸

⁶ Oğuz Işık ve M. Melih Pınarcıoğlu. **Nöbetleşe Yoksulluk Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları: Sultanbeyli Örneği**, 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s.71.

⁷ Muhammed Yunus, **Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru**, Çeviren: Gülden Şen, Doğan Kitapçılık AŞ Yayınları, İstanbul, 1999, ss.25,36,38-39. Vurgular bize aittir.

⁸ Bu tablo, Osman Eyüpoğlu, **Yoksulluk ve Dini Hayat (Samsun Kent Merkezi Örneği)**, Etüt Yayınları, Samsun, 2010, ss.50-52'deki tablolardan özetlenerek hazırlanmıştır.

Tablo-1: Birleşmiş Milletler'in Yoksulluğa İlgili Duyan Kuruluşları

“Program ve Fonlar” Kategorisi
BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)
BM İnsan Yerleşimleri Merkezi (UNCHS/HABITAT)
BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD)
BM Kalkınma Programı (UNDP)
BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR)
Dünya Gıda Programı (WFP)
İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA)
“Araştırma ve Eğitim Enstitüleri” Kategorisi
Kadının İlerlemesi İçin Uluslararası Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (INSTRAW)
BM Silahsızlanma Araştırmaları Enstitüsü (UNIDIR)
BM Sosyal Kalkınma Araştırmaları Enstitüsü (UNRISD)
“İhtisas Kuruluşları” Kategorisi
Dünya Bankası (WB)
Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)
Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD)
Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)
Uluslararası Para Fonu (IMF)
BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)
Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü (UNIDO)
Dünya Sağlık Örgütü (WHO)
Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO)

Bu ana kadar değinilen bilgiler bize, yoksulluğun insanın tarihi kadar eski ve küresel boyutlu bir sorun olduğunu yeterince açıklamaktadır. BM'in çatısı altındaki kuruluşların ifade edilen görevlerine kısaca baktığımızda, yoksulluğun bir sistem sorunu olduğu ve yoksula uzatılması gereken kurumsal yardım elinin bir insan hakkı olarak görülmesi gerektiği sonucuna varmaktayız.

Dünyanın günümüzde yoksullukla mücadeleye bakış açısını kısaca aktardıktan sonra şimdi de İslam dünyasında yoksullukla mücadelenin özlü bir tarihine değinmekte yarar olacaktır. İslam dünyasında yoksullukla mücadele genellikle Fütüvvet anlayışıyla başlatılır:

“Bir gün bir dilenci gelmiş, bir şey istemişti. Peygamber, buna bir şey verin dedi. Ali kalktı, gitti. Bir dinar, beş dirhem ve bir kap yemek getirdi. Peygamber sorunca dedi ki: O istediği zaman içimden bir parça yemek vermeyi geçirdim. Derken hatırıma beş dirhem vermek geldi. Giderken bir dinarım var, onu da vereyim dedim. Hatırıma geleni ve içimden geçeni vermezlik edemezdim. İşte bu-

nun üzerine Peygamber, “lâ fetâ illâ Ali: Ali’den başka er yok” dedi”.⁹

Fütüvvet bir bakıma peygamberlerin ve ashabının hayatlarını örnek almakla eşdeğer tutulmaktadır. Dolayısıyla fütüvvet anlayışının yoksulluğa ilgisini, Kur’an ve Sünnet’in ilgisiyle özdeş kılmak mümkündür. Bilindiği üzere Kur’an ve hadislerde *hak etmeyen yoksul* yani dilencilik kınanmış, *hak eden yoksul* ise tam tersine merhametle kucaklanmış, *yoksulluk* ise ciddi bir toplumsal tehlike olarak görülmüştür. İslam’a göre kısaca, yoksulluk küfre yakın bir tehlikedir ve yoksul da, kendisine çok yakın bu tehlikeden kurtulmaya çalışmalı; toplum da ona yardımcı olmalıdır. Yoksulluğun küfre yakın sayılması İslam toplumunun onunla küfre karşı savaşır gibi mücadele etmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda fakirlik, Kur’an ve Sünnet açısından ciddi bir beşeri sorun olarak ele alınmış ve çözümü için inananlardan duyarlı olmaları istenmiştir. Hz. Peygamber bazı ifadelerinde bu soruna vurgulu bir biçimde işaret etmiştir: “*Fakirlik nerdeyse küfre denk olacaktır*”.¹⁰ Hz. Peygamber, “*Allah’ım, yoksulluktan ve küfürden sana sığınırım*” diye dua edince, Sahabeden biri, yoksullukla küfrü birbirine denk mi tuttuğunu sorar ve “evet” cevabını alır.¹¹ Yine Hz. Peygamber fakirliği bir fitne olarak nitelemiştir: “*Fakirlik fitnesinin şerrinden Allah’a sığınırım*”.¹²

db | 263

Fütüvvet sonrası dönemde yoksullukla mücadelede Ahîlik teşkilatı devreye girmektedir. Kardeş anlamına gelen Arapça “ahî” kelimesinden veya yaygın kabul gören görüşle, eli açık, cömert anlamına gelen Türkçe “akı” kelimesinden türeyen Ahîlik¹³ bir tür sivil dayanışma kuruluşu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ahîlik teşkilatının yoksulluğa doğrudan ilgisi konusunda somut bir örneği zaviyelerinin gelir-gider kayıtlarından verebiliriz. Bu bağlamda Ahî zaviyelerinin gelir-gider kayıtlarına bakıldığında, bu kayıtlarda yoksulluğa, gelen-gidenle yolcuları ağırlamak, kurucu şeyhin ruhu için ölüm yıldönümlerinde helva dağıtmak, zaviye bünyesinde halkın hizmetine de açık tutulan cami-çeşme yapmak gibi genel hayır işleri

⁹ Abdülbâki Gölpinarlı, “İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı ve Kaynakları”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 11, Ekim 1949 – Temmuz 1950, No: 1-4, İstanbul, 1952, s.10.

¹⁰ Muhammed İbn Seleme İbn Cafer Ebû Abdullah, **Müsnedü’s-Şihâb**, Müessesetü’r-Risâle, Beyrut, 1985, Cilt: 1, s.342.

¹¹ Ahmed İbn Şuayb Ebu Abdurrahman en-Nesâî, **es-Sünen**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, *İstiâze*, 50/29, (Cilt: 8, s.267).

¹² Nesâî, *İstiâze*, 50/17 (Cilt: 8, s.262).

¹³ İkinci, s.15.

kapsamında bir ilgi gösterildiği anlaşılmaktadır. Örneğin 19. yüzyıl Sivas Ahî Emir Ahmed Zaviyesi'nde "bir yıl içerisinde ayende ve revende[gelen-giden] olarak tabir edilen toplam 50 misafir-yolcunun, 1-10 gün arasında değişen ve toplam olarak 44 gün süren misafirlikleri olmuştur". Bu misafirleri ağırlamaya toplam 490 kuruş harcanmıştır ki bu zaviyenin o yılda 13.165 kuruş olan toplam giderlerinin %3.72'sine denk gelmektedir. Ağrılanan bu yolcuların içinde "2 garip molla"nın da misafir edildiği belirtilmektedir.¹⁴ Kısaca, Ahilik teşkilatı doğrudan bir yoksulluk kurumu değilse de, yoksulların sevilmesi ve gözetilmesi hususu ilkelerinde merkezi öneme sahiptir.

Ahîlik teşkilatından sonra devreye vakıf müessesesi girmektedir. 16. yüzyıl Osmanlı toplumu bu doğrultuda bir tür vakıflar cenneti olarak anılmaktadır. "Batılı sosyal siyasetçiler 16. yüzyıl Osmanlı toplumu için "vakıf cenneti" tabirini kullanmışlardır. 1850'lerde toplam arazi mülkiyetinin 1/3'ini vakıfların oluşturduğu, 1964 yılında bile İstanbul'da şehir merkezinde gayrimenkullerin 1/4'inin vakıf olması hayret vericidir".¹⁵

264 | db

Vakıf teşkilatının ekonomik, sosyal, psikolojik, hukuki ve siyasi açıdan toplum içinde çok güçlü bir konumunun olduğu anlaşılmaktadır. Vakıf müessesesi aracılığıyla yapılan dayanışma kurumları veya müessesât-ı hayriyye konusunda şu sade tablo incelenebilir:

¹⁴ Ömer Demirel, "Osmanlı Dönemi Sivas Ahi Zaviyeleri", **I. Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu (12-13 Ekim 2004)**, Hazırlayan: Fatih Köksal, Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yayınları, Kırşehir, 2005, Cilt: 1, s.293,295 [285-297].

¹⁵ Sema Defne, "Medeniyetin Anası Olarak Vakıflar", (<http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerII/99.pdf>).

Tablo-2: “XVIII. Asırda Bugünkü Türkiye Sınırları İçinde Kurulan ve Vakfiyeleri Vakıflar Genel Müdürlüğü İçinde Buluna 6000 Vakıftan Vakfiyeleri Tahlil Edilen 330’u Şu Hizmetlere Tahsis Olunmuştur”:¹⁶

Çeşme	Cami	Mektep	Medrese	Tekke, zaviye hankâh	Sebil	Kütüphane	İmarat (yoksul aşevi)
94 % 28.48	60 % 18.18	49 % 14.84	36 % 10.90	26 % 7.87	16 % 4.84	13 % 3.93	8 % 2.42
Mescit	Köprü	Su kuyusu	Umumi hela	Köyodası	Daru'l-Kurra	Daru'l-Hadis	Fener, kale, iskele, lonca odası buzhane, abdesthane(1'er adet)
7 % 2.12	6 % 1.81	6 % 1.81	4 % 1.21	4 % 1.21	3 % 0.90	3 % 0.90	6 % 1.81

Vakıfların yukarıdaki tabloda görülen hizmet kalemlerini bugün belediye ve diğer devlet kurumları ancak üstlenebilmektedir. Vakıfların bu türden birçok hizmeti ifa edebilmesi, yoksulluk gibi acil bir insani soruna da elbette bir şekilde ilgi duyduğu anlamına gelmektedir. Dünya Bankası'nın yoksulluğun boyutları hususundaki şu sade istatistiksel verilerine baktığımızda, vakıfların anılan yoksulluk ilgisinin çok iyi bir derecede olduğu daha açık anlaşılacaktır:

“Dünya Bankası'nın toplam 4,7 milyar müşterisi var: Bu 4,7 milyar insandan: 3 milyarı günde 2 dolardan az bir parayla geçiyor; 1,3 milyarı günde 1 dolardan az bir parayla hayatta kalmaya çalışıyor; 100 milyonu her gece aç karınla uyumaktadır. Bir milyardan fazlası içecek temiz sudan yoksundur. Yetersiz sağlık koşulları nedeniyle her yıl yüz binlerce kadın doğumla ilgili nedenlerle hayatını kaybetmektedir. Tedavisi bilinen hastalıklar nedeniyle her yıl 40 milyon çocuk ölmektedir”.¹⁷

Vakıflardan sonra günümüz Türkiye'sine geldiğimizde, yoksullukla mücadelenin resmi ve sivil araçlarla sürdürüldüğünü görmekteyiz. Resmi araçlara örnek olarak, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu; 2022 sayılı 65 Yaş Aylığı Kanunu; 2090 ve 4123 sayılı Tabii Afet Kanunları; 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu; 3816 sayılı Yeşil Kart Kanunu; 5393 sayılı Belediye Kanunu; sivil araçlara ise Vakıflar ve Dernekler verilebilir.¹⁸ Günümüzde sivil araçların yoksullukla mü-

¹⁶ Tablo, Bahaeddin Yediyıldız, “Vakıf”, *İslâm Ansiklopedisi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1986, Cilt: 13, s.156'daki [ss.153-172] bilgilerden yararlanılarak oluşturulmuştur.

¹⁷ http://undp.un.org.tr/unic_tur/kisa_wb.htm.

¹⁸ Yaşar Taşdemir (SSK Başkanlığı Sigorta Müfettişi), “Yeniden Yapılanma İçerisindeki “Sosyal Güvenlik” Sistemimiz”, http://www.alomaliye.com/ocak_06/yasar_tasdemir_yeniden_yapilanma.htm; Suat Uğur, *Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Özel Emeklilik Programlarının Yeri ve Gelişimi*, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayın No: 244, Haziran 2004, http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ana&ana_id=54; Musa İkizoğlu,

cadeledeki payı daha azdır. Nitekim Samsun'da yapılan bir çalışmanın verileri açısından bakıldığında yardım için resmi makamlara (valilik, kaymakamlık ve belediyelere) başvurma oranı yaklaşık %80 iken bu oran özel vakıf ve yardım derneklerinde %20'lerde kalmaktadır.¹⁹

Yukarıda sayılan yoksullukla mücadele araçları kapsamında çalışmamızın konusunu oluşturan üniversitelerin yoksul öğrencilerine yönelik olarak yürüttüğü yardım faaliyetleri ise resmi ve yarı resmi olarak nitelenebilir. Bu faaliyetler, 3687 sayılı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Kanunu kapsamındaki geri ödemesiz KYK bursu; geri ödemeli KYK öğrenim kredisi ve Birinci Öğretimden kaldırılan KYK katkı kredisi açısından resmi nitelikli; yemek bursu, kısmi zamanlı çalışma imkânı, giyim yardımı ve üniversite vakıf bursu açısından ise yarı resmi veya özerk nitelikli sayılabilir.

Gelinen bu noktada üniversitelerin yoksul öğrencilerine yönelik yardım faaliyetlerine kısaca değinip burs başvuru formlarının yeterliliğini ele almaya başlamadan önce yoksulluk tanımlarına da kısaca değinmek yararlı olacaktır. Yoksulluk tanımları genelde iki alt başlıkta ele alınmaktadır. **a)** Mutlak Yoksulluk; **b)** Göreceli Yoksulluk. Bu tanımlamalara ilişkin olarak aşağıdaki tablo genel bir bakış açısı sunabilir:

Tablo-3: Mutlak ve Göreceli Yoksulluk Tanımlamaları²⁰

Mutlak Yoksulluğa İlişkin Tanımlamalar	Mutlak/Nesnel Yoksulluk Sınırı/Çizgisi: İngiltere'de 1886 yılında bir İngiliz armatör olan Charles Booth tarafından ortaya atılan bu kavram, gelirin, ailenin aşağıdaki tanımlamalarda ifade edilen mutlak geçim ihtiyaçlarını karşılamayan bir düzeyin altına düşmesini ifade eder (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i> , s.108; Şenses, s.63,108; Marshall, s.826).
	Birincil Yoksulluk: Seebohm Rowntree'nin 1899 yılında İngiltere'nin York kentinde yaptığı çalışmada kullandığı bu tanımlama, gelirin, gıda, giyim ve barınmadan oluşan temel ihtiyaçları karşılayamadığı yoksulluğu ifade eder (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i> , s.108; ayrıca bak., Şenses, s.64,108; Marshall, s.826).
	Mutlak Yoksulluk (Absolute Poverty) veya <i>Gelir Yoksulluğu</i> (Income Poverty): "günlük geliri 2400 k/cal besini almaya yetmeyen insanlar Dünya Bankası na [WB] "mutlak yoksul" olarak tanımlanmıştır" (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i> , s.104,106; ayrıca bak., Şenses, s.63).

Yoksulluk ve Sosyal Yardım İlişkisi: Ankara Mamak İlçesi'nde Ampirik Bir Araştırma, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2000, s.46.

¹⁹ Eyüpoğlu, s.231.

²⁰ **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Komisyon, DPT (Devlet Planlama Teşkilatı): 2599 – ÖİK (Özel İhtisas Komisyonu): 610, Ankara, 2001, (ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gelirdag/oik610.pdf) s.103-108; Fikret Şenses, **Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.63-64,108; Marshall, s.826'daki bilgilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

	<p>Ultra/Aşırı Yoksulluk (Ultra Poverty): BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ile BM Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından geliştirilen bu tanımlama, “gelirinin tamamını harcadığı halde, mutlak yoksulluk kıstasında esas alınan günlük kalori miktarının yalnızca % 80’ini karşılayabilen” yoksulları ifade eder (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i>, s.106).</p> <p>Olağanüstü Yoksulluk (Ekstremely Poverty): Dünya Bankası’nca <i>ultra yoksulluk</i> tanımı ile hemen hemen aynı anlamda kullanılan bu tanımlama, “1985 yılı satın alma gücü paritelerine göre kişi başına yıllık 270 \$’ın [günlük 0.75 \$’ın] altında geliri olanları” ifade etmektedir (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i>, s.106).</p> <p>Kronik Yoksulluk (Chronic Poverty): BM Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından geliştirilen bu tanımlama, “ultra yoksulların yoksulluk durumlarının beş yıldan daha fazla sürmesi” durumunu ifade etmektedir (s.106). Kronik yoksulluk, <i>derin yoksulluk</i> olarak da anılmaktadır (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i>, s.107).</p>
Görelî Yoksulluğa İlişkin Tanımlamalar	<p>Görelî Yoksulluk Sınırı/Çizgisi: İngiltere’de 1886 yılında bir İngiliz armatör olan Charles Booth tarafından ortaya atılan bu kavram, gelirin, ailenin izleyen tanımlamalarda belirtilen görelî geçim ihtiyaçlarını karşılamayan bir düzeyin altında kalmasını ifade eder (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i>, s.108; ayrıca bak., Şenses, s.108; Marshall, s.826).</p> <p>İkincil Yoksulluk: Rowntree’nin yukarıda anılan aynı çalışmasında kullandığı bu tanımlama, gelirin, gıda, giyim ve barınmadan oluşan temel ihtiyaçları karşılamaya yettiği ama diğer sosyal gereksinimleri ise karşılayamadığı yoksulluğu ifade eder (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i>, s.108; ayrıca bak., Şenses, s.108; Marshall, s.826).</p> <p>Görelî Yoksulluk (Subjective Poverty): Toplumun normal tüketim harcamaları seviyesinde geliri olmamasından utanç duyulan yoksulluk (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i>, s.103).</p> <p>Ulusal Yoksulluk (National Poverty): Mutlak yoksulluk altında yaşayan nüfusun ülke nüfusuna oranı (s.104).</p> <p>Kent Yoksulluğu (Urban Poverty): BM İnsan Yerleşimleri Merkezi (UNCHS / HABITAT) tarafından ortaya atılan bu tanımlama, “kent özelinde yaşanan konut sorunlarını” dile getirir (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i>, s.104-105).</p> <p>Çalışan Yoksul (Working Poor): Yine UNCHS tarafından ortaya atılan bu tanımlama, sektörlerin alt düzeylerinde çalıştığı halde normal tüketim düzeyine erişemeyen eğitimsiz ve vasıfsız yoksulları ifade etmektedir (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i>, s.105).</p> <p>Barınma Yoksulluğu (Housing Poverty): UNCHS tarafından ortaya atılan bu tanımlama, “ülke genelindeki konut sorunlarını” ifade eder (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i>, s.105).</p> <p>Kırsal Yoksulluk (Rural Poverty): Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından ileri sürülen bu tanımlama, “gelişmekte olan ülkelerde tarım sektörünün hızla çözülerek gizli işsizliğin açık işsizliğe dönüşmesi olgusuna dayanır” (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i>, s.105).</p> <p>İnsani Yoksulluk (Human Poverty): BM Kalkınma Programı (UNDP) tarafından ortaya atılan bu tanımlama, “katlanılabilir bir yaşam için gerekli fırsatlar ve seçeneklerden [sağlık, temiz su, eğitim ve uzun yaşam imkânlarından]” mahrum olmayı ifade eder (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i>, s.105).</p> <p>Cinsiyet Yoksulluğu (Gender Poverty): “Toplumsal Cinsiyete Bağlı Yoksulluk” olarak ifade edilen bu yoksulluk tanımlaması, toplumda daha çok kadın olmaktan kaynaklanan dışlanmaları dile getirir (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i>, s.105).</p> <p>Etnik Yoksulluk (Ethnic Poverty): Farklı ırk veya etnik kökene bağlı olmaktan kaynaklanan dışlanmayı ifade eder (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i>, s.106).</p> <p>Genç Yoksulluğu (Young Poverty): Yaşa bağlı dışlanmayı ifade eder (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i>, s.106).</p> <p>Ebeveyn Yoksulluğu (Parents Poverty): Tek ebeveynli aile olmaktan kaynaklanan yoksulluğu ifade eder (<i>Sekizinci Beş Yıllık...</i>, s.106).</p>

Bu tablodaki yoksulluk tanımlamalarını çalışma konumuz olan muhtaç üniversite öğrencileri için ele aldığımızda, mutlak yoksulluğa ilişkin tanımlamalara karşılık gelen bir üniversite öğrencisi olduğundan söz etmek epeyce zor gözükmektedir. 2006’dan itibaren Türkiye’de mutlak yoksul (günlük geliri 1 Dolar’ın altında fert) bu-

lanmamaktadır.²¹ 2012-2013 yıllarında kişi başına günlük 2,15 Dolar'ın altında gelire sahip fert yoksulluk oranı ise 0,06'dır. Yine 2012-2013 yıllarında aynı oran günlük 4,3 Dolar açısından 2,06'dır.²²

Bu durumda üniversite öğrencileri için görelî veya ikincil yoksulluk türünden söz etmek mümkündür. Günümüz Türkiye'sinde artık sağlık, eğitim ve açlık yoksulluğu mevcut değildir. Bu durumda toplumun normal tüketim harcamaları seviyesinde geliri olmasından utanç duyulmasını ifade eden görelî yoksulluk türü, yoksul üniversite öğrencileri için en açıklayıcı tanım olmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin kısmi zamanlı çalışma için ilan edilen az sayıdaki kontenjanlara yüksek oranda müracaat etmeleri, *hak eden/etmeyen yoksul* tanımlamaları açısından, *hak eden yoksul* tarafında daha çok olduklarını göstermektedir.

Yoksullukla mücadeleye duyarlılık açısından öğrencilerimizde yüksek sayılabilecek bir hassasiyet olduğu; burs başvuru formlarında kasıtlı olarak yanlış beyanatta bulunan öğrencilere pek rastlamadığımız ifade edilebilir. Bu aşamadan itibaren üniversitelerin yoksul öğrencilerine yönelik yardım faaliyetlerine değinmeye başlayabiliriz.

268 | db

3. Üniversitelerin Yoksul Öğrencilere Yönelik Yardım Faaliyetleri

Üniversitelerin yoksul öğrencilerine yönelik yardım faaliyetleri genelde sınırlıdır ve birbirine benzemektedir. Bunlar giyim yardımı (üniversite butiği), yemek bursu, üniversite vakıf bursu ve kısmi zamanlı çalışma kalemlerinden oluşmaktadır.

3.1. Yemek Bursu

Üniversitelerin kontenjanı en kapsamlı yardım faaliyeti olarak yemek bursu zikredilebilir. Giyim yardımı açısından bu ikinci sırada gelse de talebin yoğunluğu açısından ilk sırada yer almaktadır. Örneğin, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi 2012-2013 Eğitim-Öğretim yılında öğrenci butiğinden yararlanma oranı 3.675 (müra-

²¹ "2006 Yoksulluk Çalışması Sonuçları", **Haber Bülteni**, Hazırlayan: T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Sayı: 206, s.1, 26 Aralık 2007 (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=626>).

²² <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do>.

caat eden öğrenci sayısı) /47.000 (genel öğrenci sayısı)²³=%7,82 iken aynı yılda yemek bursu kontenjanı için bu oran $1.438/47.000= \%3,06$ 'dır. Butiğe müracaat eden her öğrenci oradan yararlanabilirken, yemek bursuna müracaat edenlerin ise ancak %3'ü bu imkândan faydalanabilmektedir. **Bursa Uludağ Üniversitesi'nde ise 2011-2012 öğretim yılı itibariyle yemek bursu oranı %6,64 (48.888 öğrencide 3.250 öğrenci) civarındadır.²⁴ Bursa bu açıdan Samsun'dan iki kat daha fazla yardım yapmış olmaktadır. Aynı oran Marmara Üniversitesi için %3,23 (2011-2012 öğretim yılı için 68.213 öğrencide 2200 öğrenci) şeklindedir.²⁵2013-2014 öğretim yılında 16.380 toplam öğrenciye²⁶ ulaşan Uşak Üniversitesi'nin yine aynı yılda yemek bursu listesinde 120 adet²⁷ öğrenci görmekteyiz. Bu üniversitenin yemek bursu oranı $120/16380= \%0,73$ ile çok düşük bir seviyede kalmış olmaktadır. Bazı üniversitelerden yemek bursu ve kısmi zamanlı çalışma kontenjanlarına dair elde edebildiğimiz verileri karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda görebiliriz.²⁸**

²³ <http://oid.omu.edu.tr/istatistikler/istatistikler.html>.

²⁴ <http://saglikkultur.uludag.edu.tr/Icerik/index/konu/254>.

²⁵ <http://www.marmara.edu.tr/universite/genel/istatistikler/>;
<http://sks.marmara.edu.tr/ogrenci/burs-olanaklari/yemek-bursu/>.

²⁶ <http://ebs.usak.edu.tr/>.

²⁷ http://sks.usak.edu.tr/dokuman/yemekbursu_asil.pdf.

²⁸ Üniversitelerin Sağlık Kültür ve Spor Daire Başkanlığı telefonla aranarak şu talepte bulunulmuştur: 'İyi günler, Samsun 19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığından arıyoruz. Üniversitelerin öğrencilerine yönelik yoksulluk ilgisi adlı bir çalışma kapsamında 2013-2014 eğitim-öğretim yılında (yani geçen yılda veya bu yılda) öğrencilerine verdiğiniz toplam yemek bursu sayısı ile yine toplam kısmi zamanlı öğrenci kontenjanını ve üniversitenizin aynı yıldaki toplam öğrenci sayısını mümkünse almak istiyoruz, selamlar'. Talebimiz çok sade olmasına ve dekan yardımcısı sıfatıyla aramamıza rağmen ülkemizde bilgiye ulaşmak yeterince kolaylaşmadı. Aradığımız bilgilerin çoğunu üniversitelerin resmi internet sayfalarında bulmak da mümkün değil. Bazı yetkililer bu tür bir bilgiyi resmi kanalla ancak verebileceklerini ifade etmişlerdir. Hâlbuki istenen bilgiler ilgili tabloda da görüldüğü üzere zaten resmi internet sitesinde olması gereken bilgilerdir. Listemize kırsal kesimdeki durumu yansıtmak üzere konan Hakkâri, Sivas ve Tunceli üniversitelerinden bilgi alınamamıştır.

Tablo-4: Yemek Bursu ve Kısmi Zamanlı Çalışma Kontenjanları

Üniversiteler	Eğitim- Öğretim Yılı	Öğrenci Sayısı	Yemek Bursu (Adet)	İhtiyacı Karşılama Oranı %	Kısmi Zamanlı Kontenjanı	İhtiyacı Karşılama Oranı
Akdeniz Üniv. ²⁹	2013-2014	50.000	1.800	3,60	600	1,20
Ankara Üniv.	2014-2015	60.000	757	1,26	-	
Atatürk Üniv.	2014-2015	56.000	400	0,71	400	0,71
Dokuz Eylül Üniv.	2014-2015	68.105	1.000	1,46	300	0,44
KTÜ Üniv.	2014-2015	58.000	500	0,86	200	0,34
Marmara Üniv. ³⁰	2011-2012	68.213	2.200	3,23		
Ondokuz Mayıs Üniv.	2014-2015	46.500	1.500	3,22	300	0,64
Selçuk Üniv.	2014-2015	74.000	1.500	2,02	350	0,47
Sütçü İmam Üniv.	2014-2015	25.100	600	2,39	75	0,29
Uludağ Üniv. ³¹	2011-2012	48.888	3.250	6,64		
Uşak Üniv. ³²	2013-2014	16.380	120	0,73	130	0,79
Yüzüncü Yıl Üniv. ³³	2014-2015	19.347	1.000	5,16	150	0,77
GENEL ORTALAMA				31,28/12=2,6		5,65/9=0,62

3.2. Kısmi Zamanlı Çalışma

Üniversitelerin yoksullukla mücadelede daha kısıtlı imkânlarla sundukları bir yardım türü de **kısmi zamanlı çalışma kontenjanları**dır. Yukardaki tabloda da görülebileceği üzere, örneğin OMÜ'de muhtaç ve belli niteliklere sahip öğrenciler ayda 60 saat mesai ücreti (Aralık 2013 itibarıyla yaklaşık 265- TL) karşılığı kısmi zamanlı çalışmak üzere idare, kütüphane, atölye, laboratuvar, öğrenci işleri gibi birimlerde görevlendirilirler. Böylece öğrencilere iş hayatı özendirilmiş olmaktadır. Ayrıca belli niteliklere sahip olmanın, ilgili görevi hak etmek ve en iyi şekilde ifa etmiş olmak için ne derece önemli olduğu uygulamalı olarak anlatılmış olmaktadır.

270 | db

Tablo-5: OMÜ 2013-2014 Eğitim Öğretim Yılı Kısmi Zamanlı Öğrenci Kontenjanları

Birim Listesi	Talep Edilen Toplam	2013-2014 Yılında Verilen Kontenjanlar	Talebin Karşılama Oranı (%)
Dış Hekimliği Fakültesi Dekanlığı	11	3	27,27
Eğitim Fakültesi Dekanlığı	49	22	44,89
Fen Edebiyat Fakültesi Dekanlığı	31	18	58,06
Ali Fuad Başgil Hukuk Fakültesi Dekanlığı	8	3	37,50
İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığı	8	5	25,00
Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanlığı	2	1	50,00
İlahiyat Fakültesi Dekanlığı	10	8	80,00
Mühendislik Fakültesi Dekanlığı	49	18	36,73
Tıp Fakültesi Dekanlığı	9	8	88,88
Veteriner Fakültesi Dekanlığı	26	6	23,07
Ziraat Fakültesi Dekanlığı	10	6	60,00
Yaşar Doğu Beden Eğit. ve Spor Yüksek. Müd.	23	7	17,39
Turizm Fakültesi Dekanlığı	2	1	50,00
İletişim Fakültesi Dekanlığı	16	1	06,25
Toplam	625	346	55,36

Talebin Karşılama Oranı: % 55,36

Talebi en yüksek oranda karşılanan fakülte Tıp, en düşük oranda karşılanan fakülte ise İletişim olmuştur. Tabloda talep edilen toplam kontenjanın %55,36 oranında karşılanması anlamlıdır. Kısmi zamanlı öğrenci çalıştırmanın iki temel amacından söz edilmektedir. Biri muhtaç öğrencilere yardım, diğeri de fakültelerin bazı eleman ihtiyaçlarına cevap vermektir.

Yemek bursunda verilerine kısmen ulaşabildiğimiz 15 üniversitenin genel ortalaması 2,6 iken kısmi zamanlı çalışma imkânında bu oran çok daha düşük bir seviyeye (0,62'ye) inmektedir.

3.3. Öğrenci Butiği

Üniversitelerin diğeri bir yardım türü **öğrenci butiği**dir. Örneğin Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrenci butiğinde öğrencilere yoksul-zengin ayırımı yapılmadan hizmet verilmektedir. Değişik firmalardan toplanan bağışlar butikte öğrencilerin hizmetine sunulmaktadır. Öğrenciler 15 günde bir ve bir defada iki adedi aşmamak üzere ayda 4 (yılda 32) parça giyim eşyasını butikten alabilmektedir.²⁹Bu açıdan bakıldığında giyim-kuşam yoksulluğunun üniversitede bulunmadığı ifade edilebilir. Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrenci butiğinde görevli memurdan aldığımız verilere göre, 2012-2013 öğretim yılında 1.451 bağış yapılmıştır.

db | 271

Bağış Tarihi	Bağış Yapılan Ürün Sayısı	Butikten Faydalanan Öğrenci Sayısı	Bağış Verilen Ürün Sayısı
Eylül 2012 - Haziran 2013	1451	3402	6809
Temmuz 2013 - Aralık 2013	624	272	516
TOPLAM	2075	3674	7325

Butikten yararlanma oranı $3.675/47.000 = \%7,82$ olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu oran diğeri yardım oranlarından daha yüksektir. Bakabildiğimiz kadarıyla diğeri üniversitelerin resmi internet

²⁹ <http://sks.omu.edu.tr/index.php/2012-07-11-10-34-05/oegrenci-butigi>.

sayfalarında hangi yılda kaç öğrenciye ne kadar adet elbise yardımı yapıldığına dair bir kayıt bulamadık.³⁰

3.4. Vakıf Bursları

Üniversitelerin yoksullukla mücadelede devreye soktukları bir yardım aracı da **vakıf bursları**dır. Örneğin OMÜ Vakfı her yıl az sayıda da olsa belli bir başarı düzeyindeki öğrencilere burs vermektedir. 2010-2013 yılları arası verilen burslara, sürelerine ve miktarlarına ilişkin olarak aşağıdaki tablo incelenebilir.³¹

Tablo-7: OMÜ Vakfı Tarafından Öğrencilere Verilen Burslar

2010-11	180 Kişi	8 AY	125,00 TL	180.000,00 TL
2011-12	180 Kişi	8 AY	125,00 TL	180.000,00 TL
2012-13	180 Kişi	8 AY	125,00 TL	180.000,00 TL

Öğrenci sayısının 47.000 civarında olduğu dikkate alındığında vakfın burs verme oranı çok düşük çıkmaktadır: %0,38; yani %1 bile yakalanamamıştır. Diğer üniversitelerin vakıfları aracılığıyla yaptıkları yardımlar da gözlemleyebildiğimiz kadarıyla yaklaşık olarak aynı düşük düzeydedir.

4. Burs Başvuru Formlarının Yeterliliği

Üniversitelerin yoksul öğrencilerine yönelik hatırı sayılır veya en dikkat çekici yardım türü olarak **yemek bursundan** söz edilebilir. Üniversitelerin kullandıkları yemek bursu başvuru formlarının genel olarak birbirine benzediği söylenebilir.³²Bu bursa başvuru formundaki kıstaslar uygulamada kolaylık olsun diye diğer yardım talep formlarında da dikkate alınmaktadır. Bu nedenle yemek bursu başvuru formu üzerinden burs başvuru formlarının yeterliliğini tartışmaya başlayabiliriz. Ücretsiz Yemek Başvuru Formlarındaki yoksulluğu belirleme kıstası olarak genellikle 6 hususa bakıldığını görmekteyiz:

³⁰ Marmara Üniversitesi öğrenci butiğinde ise 2003 yılı verileri itibarıyla yaklaşık olarak 3000 parça 70 farklı giysi çeşidi bulunduğu ifade edilmektedir. <http://sks.marmara.edu.tr/ogrenci/ogrenci-butigi/>.

³¹ <http://www.omuvakfi.org.tr/bagislar.asp>.

³² Örneğin OMÜ'nin ücretsiz yemek başvuru formunu değerlendirme kıstasları ile Namık Kemal ve Karabük üniversitelerinininki birbirine büyük oranda benzemektedir.

Tablo-8: Ücretsiz Yemek Başvuru Formu Kıstasları	
Aileye İlişkin Kıstaslar	Öğrenciye İlişkin Kıstaslar
Yetimlik veya parçalanmış aile yapısı	Öğrencini başarı durumu
Ailenin aylık toplam geliri	Öğrencinin burs alıp almama durumu
Ailenin ikamet ettiği evin durumu	Öğrencinin ikamet durumu

Yemek yardımı aslında mutlak yoksulluk durumunda olmayı ima ettiğine göre, bu tür bir yardıma başvuru formunda yer alması gereken kıstasların çok sade olması gerekmektedir. Yoksulluk aslında çok açık-sade bir husus olduğu için onu ölçmeye ilişkin kıstas ve formların da aynı sadelikte olması beklenir. Fakat gerçekte bu zor bir iştir. İzleyen satırlarda da görüleceği üzere herkes kendi açısından olaya baktığı için hangi kıstasa kaç puan takdir edileceğini uzlaşma ile belirlemek çok zor gözükmektedir. Örneğin ailesi vefat eden bu kıstasa çok puan verilmesini; çok kardeşi olan da kardeş kıstasına çok puan verilmesini talep etmektedir. OMÜ’nde mevcut bir başvuru formunda bu kıstasların puanlaması şu şekildedir:

Tablo-9: OMÜ Ücretsiz Öğle Yemeği Başvuru Formu ve Değerlendirme Kıstasları
(Form-1)

Anne-baba durumu	Sağ ve birlikte 0 puan	Ayrı/boşanmış 100 puan	Biri veya ikisi ölü 200 puan		
Kardeş sayısı (kendisi hariç)	1 0 puan	2 50 puan	3 100 puan	4 150 puan	5 200 puan
Ailenin Aylık Geliri	0-650 TL 200 puan	651-1300 TL 150 puan	1301-2000 TL 100 puan	2000 TL ve üzeri 0 puan	
Anne-baba mesleği	İşsiz 200 puan	İşçi 75	Emekli 60	Çiftçi 40	Memur 25
Ailenin Mal Varlığı	Araba -50 puan	İkinci konut -200			
Ailenin kaldığı yer	Kendi evi 0 puan	Lojman 25 puan	Kira 50 puan		
Öğrencinin kaldığı yer	Devlet yurdu 100 puan	Özel yurt 75 puan	Ev 50 puan	Akraba yarı 25 puan	Aile yarı 0 puan
Öğrencinin burs alma durumu	Ahıyor -50 puan	Almıyor 0 puan			
Öğrencinin iş durumu	Çalışıyor -50 puan	Çalışmıyor 0 puan			
Öğrencinin başarı durumu	Bir önceki sınıfta bütünlümeyle geçti 50 puan	Bir üst sınıfa doğrudan geçti 150 puan	Yeni öğrenci ilk yıl kazandı 200 puan	Diğer 0 puan	
Öğrencinin başarı durumu	0-2.00 50 puan	2.01-3.00 150 puan	3.01 ve üzeri 200 puan		
Alınabilecek en yüksek puan: +1.150		Alınabilecek en düşük puan: -375			

Bu formla OMÜ İlahiyat Fakültesi 2014-2015 öğretim yılında yemek bursuna başvuran ilk 62 öğrencinin puan ortalaması 725’tir. Bu puanların en yükseği 900; en düşüğü de 660’tır. Burs başvuru formu açısından alınabilecek en yüksek puan olarak 1.150 puanı karşılayan olamamıştır. İlk 10 öğrenci ortalaması ise 860 puandır.

Bu puan ile tavan puan arasındaki fark 290'dır. Sadece İlahiyat Fakültesi bünyesinde başvuran öğrenci sayısı 339'dur. Bunların 74 adedine burs verileceğine göre başvuranlar açısından ihtiyacı karşılama oranı %21,8'dir. İlahiyat Fakültesi toplam öğrenci sayısı (2305 İlahiyat; 814 İLİTAM) açısından ise oran %3,21'dir. Yemek talebinde bulunanların 1/5'ine cevap verilebilmesi yetersiz görülebilir. İlk on öğrencinin ortalama puanının tavan puandan 290 eksik çıkması ekonomik seviyenin öncesine oranla biraz yükseldiği anlamına gelebilir.

Kısaca tanıtılan başvuru formunun kimi eksikliklerinden söz edilebilir. Mevcut uygulamada görülen en önemli eksikliklerden ilki anne-babanın biri veya ikisinin vefatı ile ebeveyn meslekleri arasındaki ilişkidir. Öğrenciler ebeveynlerinden birinin vefatını belirtmelerine rağmen büyük bir ihtimalle sehven vefat eden ebeveyn için de meslek belirtmişlerdir. Örneğin anne-babasından birinin vefatını beyan eden öğrenci, bu vefat nedeniyle zaten belli bir yoksulluk puanı aldığı halde, vefat edene ait meslek seçeneklerinden birini de (muhtemelen sehven) işaretlediği için ayrıca ikinci bir hatalı puan daha almaktadır. Bu hata formun dikkatli düzenlenemediğini göstermektedir. İzleyen satırlarda değinilen benzer hatalar, söz konusu formların bu türden bir çalışmaya konu edinilebileceği bağlamında değerlendirilmiştir.

274 | db

Formun diğer bir eksikliği öğrenci başarısıyla alakalıdır. Öğrenci başarısının not ortalamasına göre değerlendirilmesi en tutarlı olan husustur. Yeni gelen ve henüz not başarı ortalaması oluşmamış öğrenciler için fakülteyi ilk yıl kazanıp kazanmama kıstası değil; ilk üç tercihinde yer verip vermemesi; fakülteye yerleştirilenlerin ilk onuna girip girmemesi veya giriş puanının esas alınması daha sağlıklı gözükmektedir.

Formlarda kardeş sayılarının yaşları ve aile reisinin bakmakla yükümlü olup olmaması belirtilmemiştir. Bunun yerine (aşağıdaki 10. tabloda görüleceği üzere) bizim önerdiğimiz formda olduğu üzere sadece bakmakla yükümlü olunan kardeş sayılarının esas alınması ve yaşlara göre yükümlülük masrafları arasında ayırım yapılması daha sağlıklı gözükmektedir.

Diğer bir husus anne babanın beraber olup olmaması veya biri ya da ikisinin vefat etmiş olması kıstaslarıdır ki, mutlak yoksulluk açısından bu kıstasa ihtiyacımız yoktur. Çünkü bir öğrenci maddi

durumu iyi bir yetim olabilirken diğer bir öğrenci ise yoksul bir anne babanın muhtaç bir çocuğu durumunda bulunabilir.

Bir diğer husus anne-baba mesleğini esas almanın gereksizliği- dir. Çünkü ortalama aylık gelirin sorulması bu kıstası lüzumsuz kılmaktadır. Ailenin mal varlığı olarak sorulan araba ve ikinci konut ölçütleri için de benzer durum geçerlidir. Zira ikinci konutu olanın aylık gelirinin iyi olması beklenir. Ancak bu mal varlığı kıstası aylık gelirin testi için belki esas alınabilir.

Ailenin kaldığı yer ölçütü yerinde bir ölçüt olarak kalabilir. Ancak bu kıstasta lojmanın yer almasına gerek yoktur; sadece kira giderinin sorulması yeterlidir. Öğrencinin kaldığı yer de aylık ortalama gelire bağlı olacağından bu ölçütün de formda yer almasına gerek yoktur.

Benzer şekilde öğrencinin burs alma veya çalışıp çalışmama durumu da ailenin aylık geliri ile doğrudan alakalı olacağı için bu ölçütlerin de formda yer alması gereksiz görünmektedir. Başarı öğrenci açısından son derece önemli olduğundan teşvik amaçlı olarak bu ölçüte formda yer verilebilir. Ancak başarı olabildiğince somut ölçülmeli ve ağırlıklı not ortalaması esas alınmalıdır. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere öğrenci eğer yeni gelen ve henüz not başarı ortalaması oluşmamış ise fakülteyi ilk yıl kazanıp kazanmama kıstasının değil; ilk üç tercihinde yer verip vermemesi veya fakülteye yerleştirilenlerin ilk onuna girip girmemesi ya da yerleştirilme puanı ölçütünün esas alınmasının daha isabetli olduğu söylenebilir.

Başvuru formunun değinilen bu eksiklikleri nedeniyle daha sade ve gerçekçi ölçüm yapacağını düşündüğümüz aşağıdaki alternatif formu geliştirip karşılaştırmalı olarak bizzat öğrencilerin değerlendirmesine sunduk.

Tablo-10: Yemek Bursu Formu (Mevcut ve Önerilen Kıstasların Mukayesesi)

Form-1: Ücretsiz Yemek Bursu Yoksulluk Tespit Ölçütleri (Mevcut Kıstaslar)		Form-2: Ücretsiz Yemek Bursu Yoksulluk Tespit Ölçütleri (Önerilen Kıstaslar)	
Anne-baba durumu	Sağ ve birlikte	0 puan	Okulöncesi Çağında Devlet veya Bakım Yardımı Almayan Kardeş Sayısı X 50 TL
	Ayrı/Boşanmış	100 puan	
	Biri/iki vefat etti	200 puan	
Kardeş sayısı (kendisi hariç)	1 kardeş	50 puan	İlköğretimde Okuyup Burs veya Devlet Yardımı Almayan Kardeş Sayısı X 100 TL
	2 kardeş	100 puan	
	3 kardeş	150 puan	
	4 ve üstü kardeş	200 puan	
Ailenin Aylık Geliri	0-650 TL	200 puan	Lisede Okuyup Burs veya Devlet Yardımı Almayan Kardeş Sayısı X 150 TL
	651-1300 TL	150 puan	
	1301-2000 TL	100 puan	
	2000 TL ve üzeri	0 puan	
Anne-baba mesleği	İşsiz	200 puan	Kendiniz de Dâhil Üniversitede Okuyup Burs veya Devlet Yardımı Almayan Kardeş Sayısı X 300 TL
	İşçi	75 puan	
	Çiftçi	40 puan	
	Memur	25 puan	
Ailenin Mal Varlığı	Araba	-50 puan	Aileyle Oturan ve Yardım Almayan (Çalışmayan) Bekâr Kardeş Sayısı X 150 TL
	İkinci Konut	-200 puan	
Ailenin kaldığı yer	Kendi evi	0 puan	Aylık Kira Ücreti (Aile Kirada Oturuyorsa)
	Lojman	25 puan	
	Kira	50 puan	
Öğrencinin kaldığı yer	Devlet yurdu	100 puan	Toplam Aylık Gider
	Özel yurt	75 puan	
	Akraba yanı	25 puan	
	Aile yanı	0 puan	
Öğrencinin burs alma durumu	Alıyor	-50 puan	Toplam Gelir (Baba-Anne, Çalışan Kardeş ...TÜM Gelirlerin Aylık Toplamı)
	Almıyor	0 puan	
Öğrencinin iş durumu	Çalışıyor	-50 puan	GELİR – GİDER FARKI (AYLIK)
	Çalışmıyor	0 puan	
Öğrencinin başarı durumu	0-2.00	50 puan	GELİR – GİDER FARKI (AYLIK)
	2.01-3.00	150 puan	
	3.01 ve üzeri	200 puan	
Alınabilecek en yüksek puan: +1.150			Alınabilecek en düşük puan: -375

276 | db

Değerlendirmeye katılan öğrencilerin yarısından çoğu mevcut formun geliştirilerek uygulanmasının daha isabetli olacağını düşünmüştür. Karşılıklı müzakereler de bu kanaati pekiştirmiştir. Değişik sınıflarda anket uygulamasıyla beraber formlar müzakere edilmiş ve her bir uygulama neticesinde mevcut formun (Form-1'in) lehine fark açıldığı için anket adedinin artırılmasına gerek görülmemiştir.

Tablo-11: Form Karşılaştırması

	Sayı	%
Form-1 (mevcut form) daha uygundur	30	65,2
Form-2 (önerilen form) daha uygundur	16	34,8
Toplam	46	100,0

Öğrencilerin %65'i geleneksel/mevcut formun geliştirilerek uygulanması durumunda, az kıstaslı Form-2'ye göre daha sağlıklı ölçüm yapacağı kanaatine varmıştır. Formlar hakkında ayrıca yazılı kanaat belirtenler de söz konusudur:

Tablo-12: **Form-2** Hakkında Yazılı Olarak Yapılan Değerlendirmeler

Yoksulluk Kıstası		Puanlaması	Yazılı Olarak Yapılan Değerlendirmeler
1- Anne babanın durumu	İkisi vefat etti	200 puan	Vefatı 300den başlat: 5 kişi Vefatın yoksullukla alakası yok: 5 kişi Bu kıstas olmamalı: 3 kişi
	Biri vefat etti	150 puan	
	Ayrı/boşanmış	100 puan	
	Sağ ve birlikte	0 puan	
2- Baba-anne gelirleri ile diğer tüm gelirlerin kesintisiz aylık toplamı)	0- 800 TL	300 puan	
	801-1500 TL	200 puan	
	1501-2500 TL	100 puan	
	2501-3500 TL	50 puan	
	3501 TL ve üstü	0 puan	
3- Siz de dâhil ailede OKUYAN kardeş ayısı	Üniversitedekişi X 80 puan	Kardeş puanları az: 2 kişi Üniversiteliye az puan verilmiş: 1 kişi
	Lisedekişi X 50 puan	
	Ortaokuldakişi X 40 puan	
	İlkokuldakişi X 30 puan	
4- Ailenin mal varlığı	Şehirde iki evi var	(—)400 puan	İki arabadan çok puan düş: 3 kişi Arsa-evine değeri- ne bak: 7 kişi Evini krediyle almışsa: 1 kişi Dükkan eklensin: 1 uzman kişi
	Şehirde 500 m ² üstü arsası var	(—)200 puan	
	Köyde 1000 m ² üstü arsası var	(—)100 puan	
	Köyde iki evi var	(—)100 puan	
	İki arabası var	(—)100 puan	
5- Ailenin kaldığı yer	Kirada	150 puan	
	Ücretli lojmanda	50 puan	
	Ücretsiz lojmanda	0 puan	
	Kendi evinde	0 puan	
6- Öğrencinin kaldığı yer	Devlet yurdunda	100 puan	
	Özel yurttta	50 puan	
	Evde	50 puan	
	Akraba yanında	30 puan	
	Aile yanında	0 puan	
7- Öğrencinin burs, kredi veya yardım alma durumu	Hiçbir burs/kredi/yardım almıyor	250 puan	200 TL'ye geçilmez: 1 kişi Geri ödemeli burs vakıf bursu ile aynı olmamalı: 2
	200 TL'den az vakıf/dernek yardımı alıyor	100 puan	
	Geri ödemeli öğrenim kre-	100 puan	

	disi alıyor		kişi
	200 TL'den çok vakıf/dernek yardımı alıyor	0 puan	
	Geri ödemesiz devlet bursu alıyor	0 puan	
8- Öğrencinin çalışma/iş durumu	Hiçbir yerde çalışmıyor	150 puan	Bu soru çıkarılmalı: Genel ağırlıklı kanaat
	Aylık 200 TL altında bir işte çalışıyor	100 puan	
	Üniversitede kısmi zamanlı çalışıyor	50 puan	
	Aylık 200 TL üzeri bir işte çalışıyor	50 puan	
9- Öğrencinin başarı durumu (YENİ ÖĞRENCİ DEĞİLSE)	4 üzerinden 3.51 ve üstü	200 puan	Yoksulluğun başarıyla alakası olmamalı: 12 kişi Başarı kıstası çıkarılsın: 1 uzman kişi
	4 üzerinden 3.01-3.50 arasında	150 puan	
	4 üzerinden 2.51-3.00 arasında	100 puan	
	4 üzerinden 0-2.50 arasında	50 puan	
10- Öğrencinin başarı durumu (YENİ ÖĞRENCİ İSE)	Giriş (YGS4) puanı 411 ve üstü ise	200 puan	2013-2014 YGS4 I.-II. Öğretim Limitleri:357-427
	Giriş (YGS4) puanı 393-410 arası ise	150 puan	
	Giriş (YGS4) puanı 375-392 arası ise	100 puan	
	Giriş (YGS4) puanı 374 ve altında ise	50 puan	
11- Öğrencinin başarı durumu (YENİ ÖĞRENCİ İSE)	Lise diploma notu 8.76 ve üstü ise	200 puan	
	Lise diploma notu 7.51-8.75 arası ise	150 puan	
	Lise diploma notu 6.01-7.50 arası ise	100 puan	
	Lise diploma notu 6.00 ve altında ise	50 puan	

278 | db

Anne babanın sağ ve birlikte olup olmama durumu geleneksel tüm formlarda önemli yoksulluk belirleme kıstası olarak yer almasına rağmen, 8 öğrenci bu kıstasın manevi durumu alakalı bir husus olduğunu, yoksulluk kıstası olarak ele alınmaması gerektiğini belirtmiştir. Bir bakıma göreceli yoksullukla mutlak/gıda yoksulluğunun ayrı değerlendirilmesi kanaatine varmışlardır. Bu bağlamda yetim ama varlıklı bir öğrenciyle, anne babası sağ ve birlikte ama yoksul bir öğrencinin ayırt edilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Geleneksel yaklaşımla bu eleştiri, söz konusu kıstasa verilen puanların bir miktar azaltılmasıyla birleştirilmiş olabilir.

Formlar hakkında yazılı kanaat belirten öğrenciler **öğrenci başarısının** yoksulluk kıstası lehine kullanılmaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrencinin özel iş yerlerinde ağır koşullar-

da ve düşük ücretle **çalışıyor olmasının** aleyhine bir durum olarak değerlendirilmemesi gerektiğini de belirtmişlerdir.

Bir diğer husus ev, araba ve arsa gibi mülklerin m² ve adedine göre değil de **ederine göre** değerlendirilmesinin daha uygun olacağı kanaatinin belirtilmesidir.

Sadece iki kişinin aklına gelen önemli bir eleştirel katkı da, geri ödemeli bursla vakıf bursunun aynı statüde ele alınmaması gerektiği hususudur.

12 öğrenci başarının yoksulluk kıstası olarak alınmaması gerektiğini belirtmiştir. Geleneksel formlarda başarılı olmak yardıma daha layık veya müstehak sayılmak anlamında değerlendirilmiştir. Başarılı öğrencinin bir bakıma ödüllendirilmesi doğru gibi gözükse de başarı kıstası yoksullukla mümkünse ilişkilendirilmemelidir. Bu iki görüş, başarıya verilen yoksulluk puanlarının biraz daha düşürülmesiyle birleştirilmiş olabilir.

7 öğrenci yardım başvuru formlarında devlet tarafından desteklenmeyen kronik rahatsızlıkların da tespit edilerek puanlamaya alınması gerektiğini dile getirmiştir. Aynı zamanda yüksek lisans öğrencimiz de olan iki sosyal hizmet uzmanı (yeni adıyla sosyal çalışmacı) katılımcı, benzer şekilde raporla tescillenmiş %40 altında engellilik oranının ve bu durumdaki birey sayısının da puanlamaya dâhil edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Buna göre ilgili sorular şu şekilde düzenlenmelidir:

Raporla tescillenmiş engellilik oranınız varsa varsa nedir?

a) % 1-20 ise	50 puan
b) % 21-30 ise	100 puan
c) % 31-39 ise	150 puan
c) % 40 ve üzeri ise	0 puan (%40 ve üzerine maaş bağlanıyor)
d) Engelliliği yoksa	0 puan

Ailenizde raporla tescillenmiş engellilik oranı % 40'ın altında olan kaç birey var?

- a) 1 kişi ise 50 puan
- b) 2 kişi ise 100 puan
- c) 3 ve üzeri ise 150 puan
- d) Engelli birey yoksa 0 puan

Birkaç katılımcı da yoksulluğun adeta uzaktan kumandaya benzeyen anket veya mülakat formlarıyla değil; yoksulla sürekli yaşayarak (katılımcı gözlemlerle) tespit edilmesi gerektiğini, bunun için her sınıfa özgü oluşturulacak sosyal sorumluluk/farkındalık gruplarıyla sürekli iletişim kurularak yoksula ve yoksulluğa ilişkin verilerin her an güncel tutulmasının sağlanacağını ileri sürmüştür. Utancından isteyemeyen öğrencilere de böylece rencide edilmeden ulaşmanın mümkün olacağı da belirtilmiştir.

280 | db

Bunların yanında memur çocuklarına bir tür burs çıkmamasından yakınlar ve en önemlisi kıstasların çoğaltılması ve dengeli bir biçimde puanlamaya tabi tutulması gerektiğini söyleyenler de vardır. Bu anlamda forma ailenin gelirleri kısmında dükkân seçeneğinin de konması gerektiği ifade edilmiştir. Cinsiyet, ikamet, gelir, kardeş sayısı ve başarı memnuniyeti değişkenleri ile formda yer alan kıstasları en yüksek katılım açısından çapraz ilişkiye tabi tuttuğumuzda dikkat çekici farklılaşmalar şu şekilde ortaya çıkmıştır:

Tablo-13: Belli Değişkenler Açısından Burs Başvuru Formu Hakkında Yapılan Değerlendirmeler

Yoksulluk Kistası	Cinsiyet		İkamet				Gelir					Kardeş Sayısı			Başarı Memnuniyeti			
	a) Kız	b) Erkek	a) Köy	b) İlçe	c) İl	d) Büyükşehir	a) 1-500 TL	b) 501-1000 TL	c) 1001-1500 TL	d) 1501-2500 TL	e) 2501 ve üstü TL	a) 1-2 kişi	b) 3-4 kişi	c) 5-6 kişi	a) Çok başarılı	b) Orta seviye	c) Az başarılı	d) Başarısız
	25 a %	45 b %	18 a %	30 b %	9 c %	11 d %	5 a %	12 b %	10 c %	25 d %	18 e %	54 a %	13 b %	3 c %	2 a %	57 b %	6 c %	4 d %
1- Anne babanın durumu	60	44	39	52	67	55	100	33	20	44	72	54	46	0	50	48	50	75
2- Gelir durumu	76	78	67	71	100	91	100	67	70	84	72	80	77	33	100	81	67	25
3- Okuyan kardeş sayısı	79	78	67	73	100	91	60	75	78	88	72	77	85	87	100	81	50	75
4- Ailenin mal varlığı	58	51	44	53	78	55	80	50	40	58	50	59	46	0	0	56	67	25
5- Ailenin kaldığı yer	79	50	53	67	44	73	80	36	67	68	56	60	69	33	0	63	67	50
6- Öğrencinin kaldığı yer	71	60	67	53	78	73	80	42	70	64	71	64	62	67	50	63	67	75
7- Öğrencinin yardım alma durumu	72	87	89	74	89	82	60	75	70	88	89	82	77	100	100	83	50	100
8- Öğrencinin çalışma/iş durumu	36	36	50	32	25	27	40	17	30	42	44	36	46	0	50	35	33	50
9- Öğrencinin başarı durumu (yeni öğrenci değilse)	40	58	72	45	33	46	20	58	70	56	39	50	62	33	50	52	33	75
10- Öğrencinin başarı durumu (yeni öğrenci ise)	44	51	67	45	22	55	40	58	50	52	39	46	62	33	50	48	50	50
11- Öğrencinin başarı durumu (yeni öğrenci ise)	52	49	61	52	33	36	40	50	70	44	50	48	62	33	100	48	33	75

Anne baba durumuna ilişkin kıstası çok uygun bulanların cinsiyet açısından dağılımlarına baktığımızda kızların oranının (%60'ın) erkeklere (%44'e) nazaran daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Benzer şekilde ilçede oturanlar (%52) köyde oturanlara (%39'a); 2.501 TL ve üstü geliri olanlar (%72) 1.501-2.500 TL geliri olanlara (%44'e) nazaran daha yüksek katılım oranına sahip çıkmıştır. Kısaca, kızlar, köyde oturanlar ve daha alt gelir grubu bu kıstasın formda önerildiği şekilde ele alınmasını önemsemektedirler.

Gelir durumuna ilişkin kıstası çok uygun bulanların gelir seviyesi açısından dağılımlarına baktığımızda 1.501-2.500 TL geli-

ri olanların oranının (%84'ün) 2.501 TL ve üstü geliri olanlara (%72'ye) nazaran daha yüksek çıktığı görülmektedir. Kısaca, daha alt gelir grubu bu kıstasın formda önerildiği şekilde ele alınmasını önemsemektedir. Bu da alt gelir grubunun daha fazla puanla ödüllendirilmesinden memnun olduğunu ifade etmektedir. Üst gelir grubunun ilgili kıstası daha az önemsemesi adeta maddi durumu iyi olana az puan verilmesinden hoşlanmaması anlamına gelmektedir. Köyde oturanların ise yoksulluğun daha fazla puanla ödüllendirilmesini beklemeleri nedeniyle bu kıstası en az önemsedikleri görülmektedir (köy: %67; ilçe: %71; il: %100; büyükşehir: %91).

Okuyan kardeş sayısı açısından da benzer durum geçerlidir. Bu kıstası çok uygun bulanların gelir seviyesi açısından dağılımlarına baktığımızda 1.501-2.500 TL geliri olanların oranının (%88'in) 2.501 TL ve üstü geliri olanlara (%72'ye) nazaran daha yüksek çıktığı görülmektedir. Burada da daha alt gelir grubu bu kıstasın formda önerildiği şekilde ele alınmasını önemsemektedir. Yani maddi durumu daha kısıtlı olanlar genellikle çok bireyli aile olduklarından, kardeş sayısındaki çokluğun yoksulluk lehine puanlanmasından memnun olmaktadır. Öte yandan ekonomik durumu en dipte olanların yani ilk gelir grubunun (1-500 TL) bu kıstası daha düşük düzeyde (%60'la) önemsemesi ise çok bireyliliğin daha fazla puanla ödüllendirilmesini beklemeleriyle izah edilebilir.

Ailenin mal varlığına ilişkin kıstasın değerlendirilmesinde dikkat çeken en önemli farklılaşma kardeş sayısı değişkeni açısından görülmüştür. Bu kıstası çok uygun bulanların kardeş sayısı açısından dağılımlarına baktığımızda 1-2 kardeşi olanların (70 kişide 54 kişinin) oranı (%59), 3-4 kardeşi (70 kişide 13 kişi) olanlara (%46'ya) nazaran daha yüksek çıkmıştır. Bir diğer dikkat çeken farklılaşma köyde oturanlarla ilçe ve ilde oturanlar arasında söz konusudur. Burada köyde oturanlar %44'lük bir oranla bu kıstası daha az önemli bulurken; ilçede oturanlar %53'lük bir oranla; ilde oturanlar ise %78'lik bir oranla aynı kıstası önemli görmüşlerdir. Yazılı olarak belirtilen gerekçelerden anlaşıldığına göre köy evi ve arazisinden düşülen puanları köyde ikamet edenler çok bulmuşlardır. Şehirdeki bir evle köydeki bir evin arasında daha fazla puan farkı olması gerektiği ağırlıklı bir yazılı kanaat olarak ortaya çıkmıştır. Köyde ikamet edenlerin daha fazla kardeş sayısına sahip olduğu dikkate alındığında, kardeş sayısı çok olanların da aynı kıstası daha

az önemseyecekleri beklenebilir ve nitekim de öyle olmuştur (%46'ya %59). Aynı şekilde az geliri olanların da bu kıstası çok uygun bulma oranları düşük çıkmıştır. 70 kişide geliri 501-1.500 arası olan 22 kişilik grubun bu kıstası çok uygun bulma oran ortalaması $(50+40=90/2=)$ %45 iken; geliri 1.501-2.500 TL olan grubun (70 kişide 25 kişinin) oranı ise %58 çıkmıştır. Buradan da geliri az olanların kırsal kesimdeki taşınmazlardan düşülen miktarı çok buldukları neticesi çıkarılabilir.

Ailenin kaldığı yere ilişkin kıstası çok uygun bulanların cinsiyet açısından dağılımlarına baktığımızda kızların oranının (%79'un) erkeklere (%50'ye) nazaran daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Benzer şekilde ilçede oturanlar (%67) köyde oturanlara (%53'e); 1.501-2.500 TL geliri olanlar (%68) 2.501 TL ve üstü geliri olanlara (%56'ya) nazaran daha yüksek katılım oranına sahip çıkmıştır. Burada ilçede ikamet edenler %67'lik bir oranla; büyükşehirde ikamet edenlerde %73'lük bir oranla kira ödeyen aileye verilen puanı önemserken; köyde ikamet edenlerin ise %53'lük bir oranla aynı kıstası daha az önemsemeleri, köyde ikamet edenlerin neredeyse hiç kira ödememiş olmalarıyla izah edilebilir. Yani maddi sıkıntıyı çeken bundan dolayı kendisinin puanla ödüllendirilmesini elbette önemseyecektir.

Öğrencinin kaldığı yere ilişkin kıstası çok uygun bulanların cinsiyet açısından dağılımlarına baktığımızda kızların oranının (%71'in) erkeklere (%60'a) nazaran daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Benzer şekilde köyde oturanlar (%67), ilçede oturanlara (%53'e) nazaran daha yüksek katılım oranına sahip çıkmıştır. Burada devlet yurdunda ikamet eden öğrenci lehine 100 puan verilmesi hususunu, en düşük ekonomik seviyeye sahip 5 öğrencinin (5/73 kişinin) çok uygun bulma oranı (%80) ile en yüksek gelir düzeyine sahip 18 öğrencinin (18/70 kişinin) aynı kıstası çok uygun bulma oranı (%71) arasındaki 9 puanlık farkı doğru okumamız, anket formunda ayrıca belirtilen yazılı açıklamalarla mümkün olmaktadır. Burada istatistiksel olarak devlet yurdunda ikamet eden lehine verilen 100 puandan yoksul kesimin memnun olacağı beklenirken netice tersinden çıkmıştır. Anket formunda ayrıca belirtilen yazılı açıklamalardan anlaşılan husus durumu netliğe kavuşturmuştur: Gelir düzeyi düşük çıkanlar devlet yurdunda kalan öğrenciye daha fazla puan verilmesi gerektiğini; gelir düzeyi daha yüksek olanlar ise özel evde kalanlara daha çok puan verilmesi lazım geldiğini ileri

sürmektedirler. Önceki kıstaslara yönelik genel bakış açısında olduğu gibi, burada da herkes kendi gelir düzeyi seviyesine göre bir değerlendirme yapmaktadır.

Öğrencinin yardım alma durumunda da kısmen benzer husus söz konusu olmuştur. Bu kıstası çok uygun bulanların cinsiyet açısından dağılımlarına baktığımızda erkeklerin oranının (%87'nin) kızlara (%72'ye) nazaran daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Benzer şekilde köyde oturanlar (%89) ilçede oturanlara (%74) nazaran daha yüksek katılım oranına sahip çıkmıştır. Gelir düzeyi düşük olanların bu kıstastan daha az memnun olmaları, geri ödemeli burs alanlardan puan kesilmesine razı olmamalarıdır. Bunlara göre geri ödenecek burstan puan kesilmesi öğrencinin iki defa cezalandırılması anlamına gelmektedir. Ayrıca 200 TL'den az burs alandan 100 puan kesilmesini de çok bulmaktadırlar; zira onlara göre 200 TL'ye zaten geçinilemez. Bir önceki kıstasa yönelik genel bakış açısında olduğu gibi burada da herkes yine kendi gelir düzeyi seviyesine göre bir değerlendirme yapmaktadır.

284 | db

Öğrencinin çalışma/iş ve başarı durumu kıstaslarını köyde **ikamet** edenler ilçedekilere oranla daha çok önemserken; benzer şekilde 3-4 kardeş olanlar da 1-2 kardeş olanlara nazaran aynı kıstasların formda belirtilen şekilde esas alınmasını önemsemektedirler. Ancak her iki kıstasın (çalışma ve başarının) da yoksullukla ilişkilendirilmemesi gerektiği kanaati daha ağır basmaktadır. Öğrencilere göre başarının veya başarısızlığın yoksullukla ilişkilendirilmemesi gerekmektedir. Öğrenci burada yoksulluğu mutlak yoksulluk seviyesinde algılamaktadır. Benzer şekilde öğrencinin özel iş yerlerinde çalışmayı göze almasından puan kesilmesi, bir tür cezalandırılması anlamına gelmektedir. Öğrenciye eğer burs çıkmış olsa özel iş yerlerinde az ücretle ve zor şartlar altında çalışmaya devam etmeyeceği belirtilmektedir. Bundan dolayı bu iki kıstasın formdan çıkarılması önerilmektedir. Daha önce sözü geçen iki sosyal hizmet uzmanı (yeni adıyla sosyal çalışmacı) katılımcı başarıya ilişkin kıstasın çıkarılmasını önermiş; 12 öğrenci de açıklama sütununda başarının bir yoksulluk kıstası olarak ele alınmaması gerektiğini belirtmiştir. Özet istatistiksel tabloda da bu iki kıstas arasında önemli bir farklılaşma görülmemektedir.

Bu haklı eleştirilere rağmen başarı kıstası küçük bir farkla dikkate alınabilir kanaati de ağır basmaktadır. Bu durumda yeni öğrencilerin başarı kıstasında üniversite giriş puanının mı yoksa lise diploma notunun mu esas alınacağı meselesi tartışma konusu olmaktadır. Öğrencilerin az bir farkla da olsa ağırlıklı kanaati üniversite giriş puanının esas alınması yönündedir. Bu gerçeği daha çok yansıtabilir. Ancak bu puan her yıl değiştiğinden ve bölümden bölüme; fakülteden fakülteye de farklılık arz edeceğinden uygulanabilirliği zor gözükmektedir. Bu nedenle lise diploma notunun yeni öğrenciler için esas alınmasının daha uygun olacağı kanaatine varılmıştır.

4. Değerlendirme ve Sonuç

Üniversitelerin öğrencilerine yoksul öğrencilerine yönelik yardım faaliyetleri, yemek bursu kontenjanlarının %3 seviyesinde kalması nedeniyle mutlak yoksulluğu ima etse de, maddi durumu iyi olan öğrencilerin de 'belki çıkar' düşüncesiyle müraaat etmeleri açısından bakıldığında, üniversitelerde mutlak yoksulluğun olmadığı söylenebilir. Öğrenci butiğine giyim eşyası almak için maddi durumu iyi olanların gidiyor olması da bu durumu pekiştirmektedir. Bu durum Türkiye'de mutlak yoksulluğun kalmadığı şeklindeki TÜİK verisiyle de uyumludur.³³ Ancak sorun mutlak yoksulluğun bulunmaması değil; mutlak yoksulluk sınırından sonra da yoksulluğun göreceli olarak devam ettiği ve onunla mücadelenin kesintisiz bir süreç olduğu hususunun unutulmamasıdır.

Üniversitelerde mutlak yoksulluğun bulunmadığı büyük oranda söylenebilse de, bu noktada gözden kaçırılmaması gereken çok önemli diğer bir husus yoksulluk tespit formlarının tüm üniversiteleri kapsayacak bir genel geçer biçimselliğe kavuşturulmasıdır. Bu makale de böyle bir soruna çözüm arayışıdır. Söz konusu hususla alakalı olarak vardığımız ağırlıklı kanaat da odur ki, üniversiteler arasında yoksulluğu tespit formlarının nihai şekli konusundaki koordinasyon eksikliğinin acilen giderilmesi gerekir. Kuşkusuz böyle bir makale bu soruna nihai çözümleri öneremez. Bu mesele sürekli güncellenmesi gereken bir husustur.

³³ Kişi başı günlük harcaması, satın alma gücü paritesine göre 1 Doların altında kalan fert bulunmamaktadır. "2006 Yoksulluk Çalışması Sonuçları", s.1-2.

Diğer önemli bir husus, Türkiye’de hak eden yoksula ve bu konuda gerekli bilgilere ulaşmak nasıl zor ise, üniversitelerimizde de aynı husus geçerlidir. Daha önce de işaret ettiğimiz üzere tüm öğrencilere açık yardım/başvuru formlarına dahi ulaşmamız bazı üniversiteler açısından neredeyse imkânsız olmuştur. Bu tür sıkıntıların söz ettiğimiz koordinasyon eksikliğinden kaynaklandığı açıktır.

Koordinasyon eksikliği sivil toplum kuruluşlarının yoksulluk mücadelesinde de mevcuttur. Samsun’dan bir örnek verecek olursak, 13 adet resmi-sivil yardım kuruluşlarının yoksullukla mücadele gibi anlamlı bir konuda bile işbirliği yapamadıkları görülmüştür. Dolayısıyla yoksullukla mücadelede sivilliği (vatandaşın yoksullukla kendi kendine mücadele edebilmesini) sağlamak amaçtır ama o düzeye gelene kadar ve ondan sonra da kontrolün sivil-resmi araçların işbirliği ile yapılması zorunludur. Bunun anlayabildiğimiz en acil, kolay ve etkili yolu, tüm yardım kuruluşlarının internet ortamında hizmetlerini paylaşabilecekleri bir yasal düzenlemeden geçmektedir.³⁴

286 | db

Üniversiteler de bu konuda bir koordinasyona gidebilmeli ve dolayısıyla sürekli güncellenmeyi sağlamak amacıyla bilgiye ulaşmayı azami derecede kolaylaştırmalıdır. Çünkü yoksul ve yoksulluk orada açık duran bir husus olduğu kadar, sürekli takibi de gerektiren bir niteliğe sahiptir. Yoksulluk açık bir husustur ama hak eden yoksul kavramı ise göreceli ve belirsiz olduğu kadar aynı zamanda değişkendir. Yoksul öğrenci daha da yoksul olabilmekte veya yoksulluk sıralamasında daha olumlu düzeye çıkabilmektedir. Bu durum, ilgili ölçme araçlarının da, yoksulun bizzat kendisinin de sürekli takibini zorunlu kılmaktadır.

Yoksulluk (özellikle mutlak anlamdaki yoksulluk) çok açık ve sade bir mesele olması açısından onu ölçmeye yönelik kıstasların da çok açık ve sade olması idealdir. Yemek bursu formlarında bu sadelik büyük oranda gözüксе de özellikle miktarları daha fazla ama kontenjanı çok düşük olan diğer burs başvuru formları ise hem karmaşıktır hem de diğerleri ile yeterli bir benzerlik göstermemektedir. Bu durum koordinasyonsuzluğun

³⁴ Eyüpoğlu, s.317.

bir sonucu olduğu gibi, koordinasyonsuzluk da bu neticeyi doğurmaktadır.

Ortak bir **yoksulluk tespit formu** geliştirilebildiğinde bunun internet ortamında ders kayıt aşamasında bizzat öğrenci tarafından doldurulması ve her fakültenin burs müracaatlarını öncelikle bu sistemin yaptığı puan sıralamasına göre ele alması en pratik çözüm olacaktır. Örneğin, bir burs başvurusunda öğrencinin beyanına göre sistem tarafından kolaylıkla puanlanan yoksulluğu, ilgili idareciler tarafından gerek görüldüğünde başka araçlarla doğrulanabilir. Ailenin mal varlığına, sağ olup olmama ve maaş durumuna ilişkin ek bilgi ve belgeler istenebilir; danışmanından veya sınıf arkadaşlarından yardım istenebilir; hatta yoksulluk tespit formu ve puanlama kıstasları her yıl öğrencilere sınıf bazında açık tutulabilir. Bunun bir ileri aşamasında sınıf bazında öğrencilere yoksulluk puanları ilan edilebilir ve böylece yoksulun yoksulu hem gözetmesi ve hem de denetlemesi sağlanabilir. Ancak bu riskli bir usul olduğu için hassasiyetle yapılması gerekir. Eğer gerekli hassasiyet yakalanamazsa bu usulden vazgeçilebilir veya en azından bu usul ertelenebilir. Bu karar sınıfın %100 tam katılımıyla ancak alınabilir. Zira yoksulu rencide etmeden ona ulaşmak gerekir ve asıl olan da yoksula kendi imkânlarıyla kalkınabileceği bir şekilde yardımcı olmaktır. Çünkü Hz. Peygamber'in de bizzat buyurduğu üzere "kimse el emeğinden daha lezzetli bir lokma yememiştir". Dolayısıyla başkasına muhtaç olmayı pek sevmeyecek bir fitratta yaratılan insana uzatılan yardım eli, onu mağduriyeti sebebiyle asla utandırmama ilkesiyle hareket etmelidir.

Netice itibariyle, üniversitelerin öğrencilerine yönelik yoksulluk ilgilerinde kullanacakları yoksulluk tespit formu olarak ekteki form önerilebilir. Ancak bunun da sürekli eleştirel katkılarla gittikçe daha sade ve daha geçerli-güvenilir bir seviyeye kavuşturulması gerekmektedir. Tüm bu kanaatlerin rehberliğinde şimdilik önerebileceğimiz en uygun yoksulluk tespit formu ekteki gibidir:

Tablo-14: ÜNİVERSİTELERİN ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK YOKSULLUK TESPİTİ İÇİN ÖNERİLEN FORM (FORM-3)

Yoksulluk Kıstası		Puanlaması
1- Anne babanın durumu	İkisi vefat etti	200 puan
	Biri vefat etti	150 puan
	Ayrı/boşanmış	100 puan
	Sağ ve birlikte	0 puan
2- Baba-anne gelirleri ile diğer tüm gelirlerin kesintisiz aylık toplamı)	0- 800 TL (veya asgari ücret)	300 puan
	801-1500 TL	200 puan
	1501-2500 TL	100 puan
	2501-3500 TL	50 puan
	3501 TL ve üstü	0 puan
3- Siz de dâhil ailede OKU-YAN kardeş ayısı	Üniversitede	...kişi X 100 puan
	Lisede	...kişi X 50 puan
	Ortaokulda	...kişi X 40 puan
	İlkokulda	...kişi X 30 puan
4- Ailenin mal varlığı	Şehirde toplamı 150 bin TL değerinde iki evi var	(—)500 puan
	Şehirde 500 m ² (50 bin TL değeri ve) üstü arsası var	(—)250 puan
	Şehirde (50 bin TL değeri ve üstünde) dükkânı var	(—)250 puan
	Köyde 1000 m ² (50 bin TL değeri ve) üstü arsası var	(—)100 puan
	Köyde (50 bin TL değeri ve üstünde) iki evi var	(—)100 puan
	Toplam değerleri 50 bin TL'yi aşan iki arabası var	(—)100 puan
5- Ailenin kaldığı yer	Kirada	150 puan
	Ücretli lojmanda	50 puan
	Ücretsiz lojmanda	0 puan
	Kendi evinde	0 puan
6- Öğrencinin kaldığı yer	Devlet yurdunda	100 puan
	Özel yurttta	50 puan
	Evde	50 puan
	Akraba yanında	30 puan
	Aile yanında	0 puan
7- Öğrencinin burs, kredi veya yardım alma durumu	Hiçbir burs/kredi/yardım almıyor	250 puan
	200 TL'den az vakıf/dernek yardımı alıyor	100 puan
	Geri ödemeli öğrenim kredisi alıyor	50 puan
	200 TL'den çok vakıf/dernek yardımı alıyor	0 puan
	Geri ödemesiz devlet bursu alıyor	0 puan

8- Öğrencinin çalışma/iş durumu	Hiçbir yerde çalışmıyor	100 puan
	Üniversitede kısmi zamanlı çalışıyor	50 puan
9- Öğrencinin başarı durumu (YENİ ÖĞRENCİ DEĞİL-SE)	4 üzerinden 3.51 ve üstü	100 puan
	4 üzerinden 3.01-3.50 arasında	75 puan
	4 üzerinden 2.51-3.00 arasında	50 puan
	4 üzerinden 0-2.50 arasında	25 puan
10- Öğrencinin başarı durumu (YENİ ÖĞRENCİ İSE)	Lise diploma notu 8.76 ve üstü ise	100 puan
	Lise diploma notu 7.51-8.75 arası ise	75 puan
	Lise diploma notu 6.01-7.50 arası ise	50 puan
	Lise diploma notu 6.00 ve altında ise	25 puan
Alınabilecek en yüksek puan: +1700 puan (okuyan kardeş sayısından azami 500 puan verildi)		
Alınabilecek en düşük puan: -275 puan (okuyan kardeş sayısından asgari 200 puan verildi)		

Kaynakça

- “2006 Yoksulluk Çalışması Sonuçları”, **Haber Bülteni**, Hazırlayan: T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Sayı: 206, s.1-2, 26 Aralık 2007 10:00 (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=626>).
- Bilgiç, Hakkı, **Bitlis İli'nde Yaşayan Sosyal Yardıma Muhtaç Ailelerin İçinde Buldukları Durum İle İlgili Bir Araştırma**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Siyaset ve Sosyal Bilimler Master Tezi, Ankara, 2001.
- Defne, Sema. “Medeniyetin Anası Olarak Vakıflar”, (<http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerII/99.pdf>)
- Demirel, Ömer. “Osmanlı Dönemi Sivas Ahi Zaviyeleri”, **I. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu (12-13 Ekim 2004)**, Hazırlayan: Fatih Köksal, Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yayınları, Kırşehir, 2005, Cilt: 1, ss.285-297.
- Ebû Abdullah, Muhammed İbn Seleme İbn Cafer. **Müsnedü's-Şihâb**, Cilt: 1, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1985.
- Ekinci, Yusuf. **Ahilik ve Meslek Eğitimi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1990.
- en-Nesâî, Ahmed İbn Şuayb Ebu Abdurrahman. **es-Sünen**, Cilt:8, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- Erdem, Tevfik, **Yoksulluk Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma “Ankara Kent Yoksulları**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2003.
- Eyüpoğlu, Osman, **Yoksulluk ve Dini Hayat (Samsun Kent Merkezi Örneği)**, Etüt Yayınları, Samsun, 2010.
- Gölpınarlı, Abdülbâki. “İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı ve Kaynakları”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 11, Ekim 1949 – Temmuz 1950, No: 1-4, İstanbul, 1952, ss.3-354.
- Giddens, Anthony. **Sosyoloji**, Yayına Hazırlayanlar: Hüseyin Özel, Cemal Güzel, Ayraç yayınları, Ankara, 2000.

Gül, Songül Sallan. "Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 40, 3-4 (2000), ss.51-66, (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1011/12266.pdf>).

<http://ebs.usak.edu.tr/>.

<http://oid.omu.edu.tr/istatistikler/istatistikler.html>.

<http://saglikkultur.uludag.edu.tr/Icerik/index/konu/254>.

<http://sks.marmara.edu.tr/ogrenci/burs-olanaklari/yemek-bursu/>.

<http://sks.marmara.edu.tr/ogrenci/ogrenci-butigi/>.

<http://sks.omu.edu.tr/index.php/2012-07-11-10-34-05/ogrenci-butigi>.

http://sks.usak.edu.tr/dokuman/yemekbursu_asil.pdf.

<http://sks.usak.edu.tr/index.php?sayfa=kzobirimi.php>.

http://undp.un.org.tr/unic_tur/kisa_wb.htm.

<http://www.marmara.edu.tr/universite/genel/istatistikler/>.

<http://www.omuvakfi.org.tr/bagislar.asp>.

<http://www.osym.gov.tr/dosya/1-69401/h/12onlisanslisansogrencisay.pdf>.

Işık, Oğuz ve Pınarcıoğlu, M. Melih. **Nöbetleşe Yoksulluk Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları: Sultanbeyli Örneği**, 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.

İkizoğlu, Musa, **Yoksulluk ve Sosyal Yardım İlişkisi: Ankara Mamak İlçesi'nde Ampirik Bir Araştırma**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2000.

İkizoğlu, Musa, **Yoksulluk ve Sosyal Yardım İlişkisi: Ankara Mamak İlçesi'nde Ampirik Bir Araştırma**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2000.

Marshall, Gordon. **Sosyoloji Sözlüğü**, Çeviren: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Komisyon, DPT (Devlet Planlama Teşkilatı): 2599 – ÖİK (Özel İhtisas Komisyonu): 610, Ankara, 2001, (<http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gelirdag/oik610.pdf>).

Sipahi, Esra Banu, **Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2005.

Şahin, Baki. "Metodoloji", **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Editör: Abdurrahman Tanrıoğlu, 2. Baskı, Anı Yayınları, Ankara, 2011, ss.109-130.

Şenses, Fikret, **Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.

Taşdemir, Yaşar. (SSK Başkanlığı Sigorta Müfettişi), "Yeniden Yapılanma İçerisindeki "Sosyal Güvenlik" Sistemimiz", http://www.alomaliye.com/ocak_06/yasar_tasdemir_yeniden_yapilanma.htm.

Uğur, Suat. **Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Özel Emeklilik Programlarının Yeri ve Gelişimi**, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayın No: 244, Haziran 2004 (http://www.tisk.org.tr/vayinlar.asp?sbj=ana&ana_id=54).

Yediylidiz, Bahaeddin. "Vakıf", **İslâm Ansiklopedisi**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1986, Cilt: 13, ss.153-172.

Yunus, Muhammed. **Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru**, Çeviren: Güliden Şen, Doğan Kitapçılık AŞ Yayınları, İstanbul, 1999.

